

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE
CUPRINZÂND BULETINUL SECȚIEI SOCIAL-ECONOMICE A „ASTREI“

Anul II
N-rul 41

Comitetul de direcție: V. Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, G. Bogdan-Duică,
I. Lupaș, O. Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ion Clopoțel

Numărul
Lei 12

CLUJ, DUMINECĂ 11 OCTOMVRIE 1925

C U P R I N S U L :

- ACTUALITĂȚI:** Idealul național
Congresul ecumenic dela Stockholm
Semnul veacurilor (Insemnări dintr'o excursie)
Expoziția dela Chișinău
Campania discreditării
Trăim, dacă muncim
- POLITICĂ EXTERNĂ:** Pactul de siguranță și evoluția politicii rusești
- CHESTIUNI SOCIALE:** Poporația Ardealului din cele mai vechi timpuri până la 1890
Reflexiuni asupra protecției femeii
- DISCUȚII LITERARE:** O carte rară („Manualul lui Epictet“, traducere de C. Fedeleș)
- BIOPOLITICA:** Cronica medico-socială: Medici școlari. — Medicina preventivă. — Sănătatea publică în Jugoslavia. — Lupta anticanceroasă. — Alcoolismul și accidentele muncii
- BULETINUL „ASTREI“:** Apel
- SĂPTĂMÂNA ECONOMICA-FINANCIARA:** Taxele de export. — Congresul internațional de statistică. — Socoteală de negustor pe jos. — Monetăria Statului. — Expoziția zootehnică dela Timișoara. — O datorie de războiu a României
- CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE:** O expoziție a „Astrei“. — Deschiderea stagiunii Operii. — Teatru: „Mica Ciocolatieră“ de Gavault
- FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE:** Moartea profesorului universitar Ion Ursu. — Problema locuinței. — O grevă semnificativă. — Accidentele de cale ferată. — „Fundățiuina Gheorghe Dima“. — Un premiu de 10,000 franci francezi pentru cea mai bună poezie. — Un monument lui Eminescu în Sân-Nicolaul-Mare. — Premiile „Cărfii Românești“. — Bibliografie.
- N. Ghiulea**
I. Lupaș
Ion Clopoțel
Valeriu Pușcariu
Dr. A. Voina
Horia Trandafir
- N. Dașcovici**
- Petru Suciu**
Dorina dr Zileriu
- V. Bogrea**
- Dr. Aurel Voina**
* * *
- N. Ghiulea**
- B. & B.**

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIRII NR 8
Abonamente: pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoit
In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ SOCIAL-ECONOMICĂ

Comitetul de direcție: V. Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, G. Bogdan-Duică, Ioan Lupăș, Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea V. C. Osvadă și Ion Clopoțel.

Colaboratori: T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, Axente Banciu, A. P. Bănuș, V. Bogrea, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta, O. Boltoș, I. Breazu, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, dr. E. Dăianu, N. Dașcovici, dr. Aurel Dobrescu, Silviu Dragomir, I. Duma, A. Esca, Mircea Florian, I. Flueraș, Vladimir Ghidionescu, N. Hoiescu, Ovidiu Hulea, dr. Daniil Ciugureanu, dr. Axente Iancu, dr. I. Iacobovici, Petru Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, dr. Ioan Iosif, dr. Victor Jînga, Iosif Jumanca, dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, Victor Laștu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing. Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manuilă, Simion Mehediniți, Ștefan Meteș, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, dr. Ion Nandriș, Sabin Opreanu, Zenovie Păclișanu, Horia Petra-Petrescu, Ecaterina Pittiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, Constantin Popescu, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, dr. Cornel Radu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopul, Valeriu Seni, dr. Gh. Sgîmbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, G. Șerban, dr. Dom. Stanca, Fl. Ștefănescu-Goangă, Petru Suciuc, Const. Sudeșeanu, inginer Șuluțiu, Gavril Todică, D. Tomescu, Isaia Totan, Vasile Vlaicu, dr. Aurel Voina, D. Voina, dr. Ion Voinea, T. O. Vormic, dr. N. Zigre.

Reprezitanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: dr. Gh. Rusu și Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Ștefan Pop
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: protop. Romul Popa
Lugoș: Pael Grecu, redacția „Cartea Satelor”
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii-mari: prof. Ghergariu
In București: Gh. Vlădescu-Răcoasa.
In Paris: Adrian Corbul.
In Roma: N. Buta.

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas (Tohanul-vechiu)
Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Traian Popa
Maramurăș: I. Bârlea și dr. V. Filipciuc
Mehadia: Coriolan Buracu
Hațeg: prof. Ștefan Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp.
Poiana-Sărată (Săcuime) pr. I. Rafiroiu
Săliște: prof. Alex. Iosif

SCHMOLL-PASTA
CREMĂ RENUMITĂ DE GHETE — BRAȘOV

FABRICA DE PIELARIE
GHETE, CURELE
DE TRANSMISIE
PIELARIE FINA

FRAȚII
RENNER

& Co.

S. A. — C L U J

ADRESA TELEGRAFICĂ:

„DERMATA”

„Cartea Românească” Societate Anonimă București Capital Lei 50,000.000

Institut de arte Grafice, Editură și Librărie. Cărți didactice și literare, române și străine. Registre și furnituri de birou, rechizite de școală. Tipografie. Legătură, Steriotipie, Litografie, Turnătorie de litere, Cartonage, Confecțiuni de hârtie.

Secție specială de obiecte de artă, marochinerie, cristaluri, jucări, etc.

„Fotoglob” Atelier special de fotografie.

Direcțiunea: Bulev. Academiei 3-5,
București.

Magazine de desfacere și Ateliere grafice.

București: Bvd. Academiei 3-5, Cal. Moșilor 62-64 (Librăria Sfetea). Str. Șelari no. 12 (Librăria Joanișiu). Str. Paris No. 16 (Göbl-Rasidescu), Șoseaua Bona-partie No. 68-72.

SUCURSALE:

Cluj: Piața Unirii 7 și Calea Dorobanților No. 14-16
Timișoara: Str. Eugen de Savoia No. 7 și Strada Tepeș-Vodă No. 2.

Societatea Afiliată: „Cartea Românească din Valea Târnavei” S. A. Diciosânmărtin.

Se pot vindeca bolile de plămâni?

Aceasta importantă chestiune

este tratată de autor, de Dr. med. Guttman, și prim-medic al lui Finsenkuranstalt din Berlin, într-o broșură bogat ilustrată.

Această broșură o obține orice medic gratuit și fără taxă de porto prin firma:

PUHLMANN & Co., BERLIN D, Müggelstr. 25-25a

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOȚEL

REDACȚIA:
PIAȚA UNIRII 8 - TELEFON 308
CLUJ, DUMINECĂ 11 OCTOMBRIE 1925

Anul II Nrul 41
NUMĂRUL: LEI 12

I d e a l u l n a ț i o n a l

O națiune nu este numai o mână de oameni aruncată pe văile unui munte sau pe țărmurile unei ape, ci o entitate etică, o grupă de indivizi stăpâniți de aceleași simțiri și speranțe comune.

Un popor, pentru a reprezenta o națiune, nu este de ajuns să aibă o limbă și o moșie comună, trebuie să fie, în viața lui națională, mișcat de aceleași sentimente, legănat de aceleași speranțe, mănat de aceleași năzuințe.

Din aceste elemente de coeziune etnică izvorește idealul național.

Cultura, munca, simțirea, viața întregă a unui neam, există numai prin acest ideal. El este principiul energetic, el este sufletul națiunii, și totul trebuie să-l aibă ca țintă supremă. Numai astfel se obține în popor unire, putere și voință socială, numai astfel viața socială este coordonată, activă și prosperă, numai astfel se creiază o conviețuire sinceră, egală și dreaptă.

În afară de acest ideal, prin disprețuirea lui, orice manifestare culturală sau socială este o minciună. În urma unei lipse de gânduri comune, de unitate națională pășesc toate neînțelegerile, toate păcatele, toate nenorocirile. Din lipsa unui ideal comun, nevoia conviețuirii comune duce în chip fatal la o viață falsă, o viață de minciună — minciuna în guvernare, minciuna în administrație, minciuna în cultură, minciuna în tot — viață care duce repede și sigur la dezastrul moral al națiunii.

Și se pare că aici am ajuns noi.

Răul nu este de astăzi, dar pare că-i mai agravat astăzi.

Înainte de războiu, în România, prăpastia dintre clase era atât de mare, mizeria și suferințele claselor muncitoare atât de departe de belșugul și fericirea claselor conducătoare, incultura păturilor de jos atât de opusă culturii păturilor de sus, în cât nu era cu puțință un gând comun, o simțire comună, un ideal național.

Viața națională era reprezentată de câteva mii de oameni locuitori ai unor orașe alcătuite în majoritatea lor de străini; dacă nu dușmani, de sigur fără nici o legătură sufletească cu acest

popor. Tărani umiliți și desprețuiți, nu erau decât vite de muncă, care dedeau belșugul holdelor românești, și al stăpânilorilor lor, dar inculți, fără conștiință națională, fără conștiință de Stat național, ei erau moldoveni sau munteni prin graiul românesc pe care îl vorbeau, dar erau departe de orice viață națională. Muncitorii de asemenea, străini sau străinizați nu aveau o viață națională românească. Chiar marii stăpânitoresi de moșii, să zicem, nobilimea română era străină de orice viață națională. Desprețuind tot ce e românesc, vorbind și în casă limbă străină, adaptată la culturi străine, cu sentimente străine, cu aspirații străine, nu putea să aibă același gând, aceeași simțire comună cu poporul.

În această tristă stare socială, poporul românesc nu avea, nu putea avea o conștiință națională, nu putea avea o viață națională, nu putea avea un ideal național.

Să fie bine stabilit că idealul național nu este acela aflat în cărțile de școală, ci acela sădit în sufletul tuturor fiilor unei țări.

În pragul războiului, chiar cele câteva mii de oameni, care reprezentau viața națională, nu aveau o orientare comună. Și nici nu puteau avea. Mănați de diferite interese, de diferite legături sociale sau politice, uneori chiar de trebuința de a se găsi în lagăr contrar cu dușmanul său intern, alteleori, spre rușinea noastră, chiar de interese materiale, uneori supt influențe străine de neam, nu erau mănați de interesele neamului, pe care nici nu le cunoșteau, nu erau însuflețiiți de viața neamului, care nici nu exista.

România, înainte de războiu, trăia în cea mai cumplită dezorientare sufletească. În lipsa unei simțiri comune, în lipsa unui ideal comun pentru care să fie pregătiți toți, de mult, toate taberele credeau că au dreptate. Unii îndemnau poporul la stănga, alții la dreapta. Însă zadarnic să străduiau și unii și alții să lupte, să convingă, zadarnic se învinuiau și se insultau cei ce nu credeau la fel, poporul era absent, nu-i auzea,

nu-i asculta, nu-i înțelegea. Iar masele zgomotoase ale orașelor lipsite de credință și de tărie, nu dădeau nici un suport solid onora sau altora.

Ce însemna în 1914—1916 acea desfășurare de steaguri? Pentru ce acei ce luptau atunci cu atâta ardoare, nu au luptat cu aceeași căldură, cu aceeași însuflețire două decenii în urmă, când totul era cu puțință?

Și cât erau de triști acei ani din urmă!

Pe atunci, acei cari credeau într'un ideal național și îl propăvăduiau, acei cari luptau pentru ridicarea materială și sufletească a poporului, acei cari în curetenia sufletului lor, sacrificau, totul și nu cereau nimic, au fost izolați, huliți, loviți, prin buna și duioasa înțelegere a tuturor. S'a înăbușit. orice manifestare de idealism, s'a descurajat toate sufletele curate, s'a corupt totul. O minciună rece și goală a învăluit pe toți.

Nimic nu s'a îngăduit în afară de partide, care în bună înțelegere au ținut poporul în întuneric și mizerie.

Printr'o minune unică în lume, poporul românesc și-a împlinit dintr'odată idealul național integral pe care ar fi putut să-l aibă. Intregirea deplină a neamului nostru, reconstrucția Daciei Traiane între limitele ei ultime, între Nistru și Tisa, era înainte de războiu un vis, era un ideal suprem pe care nimeni nu credea că-i îngăduit să-l vadă împlinit, era un miraj sfânt care nu putea să constituie idealul național al unei generații.

Și totuși când se vorbea înainte de războiu, de ideal național se punea totdeauna înainte mirajul Daciei Traiane, parcă inadins pentru a nu vorbi de ceva precis, pentru a nu se naște o dorință de împlinit. Și nici nu s'a născut o dorință comună: când vrei dintr'odată să ajungi totul ești hotărât să nu ajungi nimic. Idealul național pentru a fi un motor de viață, nu poate fi decât unul precis, într'o singură direcție, căci numai unitatea și perseverența duc la izbândă. A avea mai multe idealuri și toate tot atât de scumpe, înseamnă a nu avea niciunul.

Lipsa unui ideal precis a năruit sufletul poporului român,

Și ar fi putut să aibă unul; de pildă acel arătat de Mihai Viteazul. Unirea cu Ardealul merita cu adevărat cinstea de a fi idealul românesc. Acolo era leagănul neamului românesc, de acolo s'a desprins alcătuirea de Stat românesc, de acolo venise lumina cărții românești, de acolo venise sufletul revoltei și renașterii neamului românesc, de acolo venise pilulele cele mai strălucite de iubire de neam și moșie, acolo era izvorul și puterea neamului românesc.

Luatu-s'a în serios sufletul neamului onoratu-s'a cum se cuvine acest sentiment național?

Istoria politică din ultimile patru decenii stă martoră de chipul în care și-au bătut conducătorii joc de sentimentele neamului, și cum au fost acoperite de batjocură și ridicol toate acțiunile naționale. Totdeauna li s'a părut că s'a spus prea mult, chiar când acțiunile erau duse de cei fără răspunderi. Această nesocotire a sentimentului public, această ridiculizare și batjocorire a sentimentelor naționale, a demoralizat poporul.

Se poate spune că Ardealul a fost măcar în ascuns idealul național al poporului român?

Nu! Este de ajuns să amintim că conducătorii neamului românesc au găsit că este necesar pentru existența neamului acesta unirea cu Austro-Ungaria. Deci, cel puțin în mintea conducătorilor, unirea cu Ardealul nu putea fi idealul național al generației noastre.

Dar fără credință nu se poate trăi. Neamului trebuia să i se dea un alt ideal, trebuia îndreptat spre alte vise. Mănoasa Basarabie îi stătea în față!

Ce ar fi fost mai firesc decât ca, în acest caz toate silințele conducătorilor noștri să se fi îndreptat spre nașterea în popor a acestui ideal. S'ar fi intervenit pentru respectarea vieții naționale în Ardeal, s-ar fi creat alte raporturi între națiuni, și am fi fost pregătiți pentru aceasta.

Ar fi fost și aceasta o politică.

Ce s'a făcut însă? Nu s'a voit sau nu s'a știut să se obție o înțelegere cu Austro-Ungaria, nu s'a făcut nimic pentru gândul neamului să se îndrepte spre Basarabia, uitată parcă și de Dumnezeu, și în acel timp eram aliații, contra voinții și sufletului neamului, atât cât existau puterile centrale. Visul României adevărate era în sfărâmarea Austro-Ungariei, iar visul României oficiale tăria ei. Ce poate fi mai dizolvant pentru sufletul unui neam, ce poate fi mai distrugător a oricăror sentimente publice și naționale de cât faptul că poporul românesc, aliat al Austro-Ungariei, se

gândea totdeauna la războiul mondial în care trebuia să pornească ca aliat al puterilor centrale — și nu i se poate face necinstea de a fi socotit că avea gând necurat în alianță — în războiul de la care își aștepta mântuirea, prin sfărâmarea imperiului Austro-ungar? Ce poate fi mai tragic și totodată mai absurd ca un popor să se gândească, să se bucure ca aliații săi — chiar dacă erau impuși de conducători — să fie învinși și sfărâmați? Poporul românesc parcă își aștepta renașterea din dezastru!

Această situație fără nădejde a adus în pieptul tuturor o neîncredere în tot, în conducători, în viitorul neamului, o descurajare, o lipsă de idealism, o renunțare la o viață națională, care dusesse poporul român pe marginea dezastrului.

Providența ne-a ajutat să împlinim ceea ce noi cu puterile noastre, cu toată dreptatea noastră, nu am fi putut împlini, dar acum trebuie să ne gândim cu seriozitate la ziua de mâine.

Am avut înțelepciunea ca, recunoscând țărâniei meritul de a fi scăpat neamul și țara, prin viața și sângele ei din primejdia în care ne-am găsit în timpul războiului, și recunoscându-i drepturile ei sfinte în această țară, să împărțim pământul celor care îl muncesc și-l apără, și să dăm votul obștesc. Aceștia sunt primii pași spre dreptate, dar și spre ridicarea neamului nostru.

Cu un popor întărit, cu un popor conștient de rostul său în viața publică putem vorbi despre o cultură națională, despre o civilizație românească, despre un ideal național.

Pilda trecutului trebuie să ne lumineze acțiunea noastră în viitor.

Dacă voim să existăm ca popor în granițele noi, dacă voim ca unirea noastră să fie pentru totdeauna, dacă voim să rezistăm contra atacurilor tuturor vecinilor ce nu se împacă cu soarta noastră, suntem datori să pregătim sufletul de apărare, și să ne întărim brațul. Avem mai mult ca de orice, nevoie, de o conștiință de neam tare, de o unitate sufletească morală, de o înălțime sufletească împodobită cu toate virtuțile, pentru a rezista oricărei zguduirii. Avem nevoie de toate puterile neamului nostru.

Pentru aceasta avem nevoie de un ideal național, care să fie cu adevărat al neamului nostru, în care toți să creadă, toți să lupte pentru el, toți să-i aștepte împlinirea într-o simțire și o cugetare comună.

Mai mult ca oricând, avem nevoie de un ideal național! Care este el?

N. Ghiulea

Campania discreditării

Este cunoscută propaganda intensă pe care inamicii noștri de ieri și de astăzi și-o fac în străinătate, fie prin exagerarea unor calități imaginare ce și le atribuie, fie prin discreditarea pe care caută să o arunce asupra noastră, relevând cu îndârzenie și rea credință unele pretense scăderi ale caracterului propriu latinității noastre ancestrale.

Ar părea surprinzător, că națiuni aliate au uneori o presă foarte potrivnică nouă, cuprinzând aprecieri așa de eronate și de nefavorabile, încât prin transparența lor se zărește oțicina vrahmașe în care se elaborează veninul învecivelor diseminat pe întregul glob cu ajutorul artei grafice.

Campania aceasta bine organizată e foarte timid conrabalansată de contrapropaganda noastră. Străinătatea își ia informațiile din sursele cari i stau la dispoziție sau pleacă urechea la insinuari. Astfel numeroase publicațiuni străine, menite să creeze o atmosferă sau să risipească un curent, ne apreciază cel puțin tot așa de vitreg ca și lucrarea recentă a d-lui *Lothrop Stoddard: Racial realities in Europe (Realități de rasă în Europa)* London, Charles Scribner's sons, 1925. Autorul american al multor lucrări importante, între cari amintesc „The revolt against civilization“, d. L. S. în toamna și iarna anului 1923—24 a făcut o călătorie de studii în Europa pentru a cunoaște realitățile de rasă ale popoarelor europene, luând contact cu diferiți economiști și băroați importanți de stat.

Capitolele cari privesc țara noastră reușesc să ne indisună dar ne permit în acelaș timp să bănuim că d. L. S. cu bună credință și-a cules informațiile din cercuri potrivnice neamului nostru și statului român. Numai astfel s'ar putea explica geneza unor concluzii ca aceea, care spune, că „politica românească a fost întotdeauna coruptă și corupția pare a se fi mărit mult după război“.

Datele etnografice sunt eronate în oarecare măsură (vorbește de 2 milioane de maghiari și 500000 de sârbi), iar chestiunea latinității noastre e pusă la îndoială.

Am ținut să atrag atenția asupra acestei lucrări, fiind vorba de un autor citit în America, pentru a accentua încă odată necesitatea imperioasă a contrapropagandei noastre în străinătate. Dr. Aurel Voinea

Congresul ecumenic dela Stockholm

Dela 19—30 August c. s'a ținut în capitala Suediei congresul ecumenic pentru creștinismul practic, la care au participat 680 delegați oficiali ai bisericilor creștine din 37 de state ale Europei, Asiei, Africei și Americii.

Organizatorii acestui congres au pregătit, sub conducerea energică și pricepută a arhiepiscopului din Upsala, Nathan Söderblom, cu atâta prevedere programul întreg, până în cele mai mici amănunte, încât a fost posibil ca timp de 12 zile — cu câte 4 ședințe la zi — reprezentanții diferitelor confesiuni și neamuri creștine să se simtă apropiați sufletește prin muncă și rugăciune, prin meditațiuni stăruitoare asupra aceluiași probleme de ordin practic religios, moral și social economic sau chiar politic, ca și prin năzuința de a înlătura din discuțiunile publice ale acestui congres orice notă polemică.

Aceasta a și reușit, în bună parte. Chiar când unii dintre reprezentanții statelor învinse au lunecat, cu sau fără voie, pe povârnișul recriminărilor, intervențiile pline de tact ale președintelui de o parte, reflexiunile calme și elegante ale delegaților francezi sau englezi de altă parte, izbuteau repede să pună stavilă unei discuțiuni contradictorii pasionate, care ar fi amenințat să tulbure seninătatea și solemnitatea atmosferei de creștinească înțelegere și frație, ce a stăpânit în mod îmbucurător cele 42 de ședințe ale acestui congres unic în felul său.

Astfel ceice intenționaseră a transforma și congresul dela Stockholm într-o arenă de luptă cu colorit național-politic, nu și-au putut ajunge scopul. Adevărat că pe căi lăaturalnice au încercat totuși să strecoare în presă sau în convorbiri particulare câte o informație tendențioasă, menită să creeze atmosferă ostilă unora dintre delegații statelor, în cari chestiunea minorităților e ținută permanent la ordinea zilei. Așa s'a strecurat de pildă în ziarele din Stockholm informația cu desăvârșire inexactă, că senatorul din Sibiu Adolf Schullerus nu ar fi putut participa la congres din cauză că i s'a refuzat estradarea pașaportului cerut. Tot așa lipsit de temei era și comunicatul relativ la împiedecarea unor delegați ai bisericii reformate ma-

gliare prin pretinsa împotrivire din partea prefectului de poliție din Cluj.

Dar ceea ce a surprins pe scriitorul acestor rânduri a fost faptul că a doua zi după sosirea la Stockholm, asistând la serviciul divin în biserica evanghelică germană Sf. Gertruda, Duminecă în 16 August, deci înainte de a se deschide congresul, a văzut chiar amvonul acelei biserici pângărit de o predică cu pronunțat colorit politic. Un profesor universitar din Lipsca, reprezentant al „Societății Gustav Adolf,” admis să predice ca oaspe venit la congres, a aflat de bine să vorbească despre persecuțiile religioase, îndurate de protestanți în vechia Austro-Ungarie, despre antisemitism și Palestina „et de quibusdam aliis”, pentru a termina cu elogii la adresa cărmuirii suedeze care, deși alcătuită în timpul de față exclusiv din socialiști, sprijinește așa de mult biserica creștină și în deosebi pe cea evanghelică germană din Stockholm, încât ar putea servi ca exemplu pentru „Cehoslovaci, Jugoslavi, Români și . . . cum îi mai chiamă”, ca și ei să procedeze la fel cu bisericile evanghelice germane din statele lor. După serviciul divin făcând cunoștința preotului Dr. Oli dela biserica Sf. Gertruda, l-am întrebat, cum sprijinește guvernul Suediei biserica minoritară germană, ce fel de subvenții anuale îi acordă pentru trebunțele religioase și pentru susținerea școalelor? Mi-a mărturisit, că biserica lui nu primește nici un fel de subvenție dela stat și nu susține absolut nicio școală în Suedia. L-am rugat deci să binevoiască a comunica predicatorului combativ, că Sașii din Ardeal i-ar fi foarte puțin recunoscători, dacă s'ar întâmpla ca vre-un guvern al României să-i urmeze sfatul acordând bisericilor lor evanghelice subvenții și încuviințându-le susținerea de școale confesionale săsești numai în măsura, în care o face aceasta guvernul Suediei. Preotul Dr. Oli, asupra căruia făcuse predica o impresie penibilă, m'a asigurat că va comunica predicatorului respectiv informațiile ce i-am dat, atrăgându-i atenția asupra greșelii săvârșite, cece probabil a și făcut; luând acesta mai târziu cuvântul într-o ședință a congresului, a vorbit cu suficientă calmitate abținându-se

dela orice aluzii nedrepte sau su-părătoare.

Amintesc aceste amănunte extracongresuale spre a evidenția faptul, că deși unii delegați veniseră la Stockholm cu dispoziții vădit războinice, ședințele publice ale congresului s'au putut desfășura totuși într-o frumoasă, uneori chiar înălțătoare atmosferă de pace și bună înțelegere.

Meritul pentru aceasta revine atât organizatorilor și membrilor congresului ecumenic, cât și problemelor de covârșitoare importanță, cari au fost puse în discuție.

Iată-le:

Biserica și chestiunile economice și industriale.

Caritatea creștină și problema socială.

Individul și proprietatea.

Datoria creștinilor și a bisericii cu privire la modalitățile de colaborare în viața industrială și economică.

Aplicarea minorilor și a adolescenților în întreprinderi industriale.

Evanghelia și viața publică.

Biserica și chestiunile sociale și morale.

Vocațiunea și profesiunea.

Familia și problema locuinței.

Tinerimea și problema sexuală.

Tratamentul crimei.

Chestia alcoolismului.

Recreațiunea.

Unitatea creștină în viață și acțiune

Biserica și relațiunile internaționale.

Caracterul universal, supranațional și supraetnizat al bisericii.

Datoria bisericii de a predica dragostea frățească.

Problema raselor.

Ce poate face biserica pentru promovarea păcii și înlăturarea pricinilor de războiu?

Opera alianței universale pentru înfrățirea popoarelor prin biserică.

Datoria creștinului față de poporul și statul său.

Dreptul, nu forța, ca temelie lăsată de Dumnezeu pentru relațiile dintre popoare.

Dragostea creștină ca forță de reconciliere a popoarelor.

Biserica și educația creștină.

Educația personalității creștine.

Educația spre frățietate în sânul propriului popor.

Educația spre o mai bună înțelegere între Orient și Occident.

Chestiunea manualelor școlare.

Metodele colaborării practice și

organizatorice a comunităților bisecești.

Măsuri privitoare la continuarea opere începute la Stockholm.

Apelul congresului din Stockholm către toți creștinii.

Toate aceste probleme au fost studiate prealabil de către membri comisiunilor speciale, cari și-au început lucrările cu două săptămâni înainte de deschiderea congresului. Când se începea discuția asupra oricărei probleme, elaboratele și propunerile motivate ale comisiei respective stăteau gata, tipărite în câte 3 limbi (engleză, germană, franceză) astfel, încât fiecare membru al congresului citindu-le în limba, pe care o înțelegea mai bine, putea să fie deplin orientat asupra chestiunilor în discuție.

Această muncă pregătitoare a făcut cu puțință, ca debaterile în ședințele plenare ale congresului să fie reduse la un minimum de 5—7 minute. Cine avea o contribuție nouă de adus în discuție sau voia să insiste asupra vre-unui moment, pe care comisiunea specială nu l-ar fi considerat în raport cu importanța sa, anunța secretariatul cu o zi înainte, că dorește să participe la discuția cutărei probleme. Cei mai mulți membri ai congresului citeau comunicările, mai puțin le expuneau liber. Un secretar deosebit de iscusit le traducea imediat în câte 2 limbi protocolare. Dintre delegații României în. P. Sf. Lor mitropoliții Nicolae Bălan, Nectarie Cotlarciuc și subsemnatul au vorbit în limba germană, P. Sf. episcop Vartolomeiu Stănescu și arhimandritul Iuliu Scriban în limba franceză, iar d. secretar general dela culte Dr. Ispir în limba engleză.

Cu toate că la început delegația românească, din cauzele arătate mai sus, fu întâmpinată cu o rezervă oarecare. după ce a luat cuvântul mitropolitul Nicolae într'o ședință plenară și în deosebi, după ce a rostit în biserică „*Engelbrektskyrkan*“ o impresionantă predică, tradusă de preotul Hermann Neander imediat în limba suedeză pentru mulțimea enormă a auditorilor, membri delegației române au început a se bucura de atențiunea plină de simpatie, atât a Suedezilor, cât și a Englezilor, Americaniilor, Cehoslovacilor și chiar a câtorva profesori universitari din Germania. Unul dintre aceștia, Friedrich Heiler dela universitatea din Marburg îmi spunea, că mai mult l-a impresionat felul, cum a

vorbit asupra punctului prim din program (Biserica și chestiunile economice-industriale) mitropolitul român Nicolae Bălan, deoarece accentuând armonizarea concepției creștine transcendentele cu cea practică-lumească, a adus în discuție o notă, care dacă ar fi rămas neatinsă, ar fi constituit o lacună regretabilă în debaterile acestui congres. Nu este deci exagerat cuvântul tipărit într'un ziar din București (Universul din 4 Sept.) că statul român a putut înregistra, de astădată, *excedente morale* pe urma delegației trimise de Sf. Sinod la congresul ecumenic din Stockholm.

Cititorii vor fi curioși să afle concluziile sau rezoluțiile congresului, relative la chestiunile discutate. Și în privința aceasta organizatorii congresului au procedat cu mult tact și cu o metodă din cele mai raționale. Accentuând că nu se poate schimba situația morală a omenirii prin programe și prin rezoluțiuni, fie acestea votate chiar unanim, ci numai prin o reformă de ordin sufletesc, care trebuie să isvorască din voința liberă și hotărârea firmă a tuturor națiunilor creștine, au evitat obiceiul procedeu de a-și impune unii altora opiniile; au enunțat chiar în regulamentul congresului că, eventuale rezoluțiuni ale conferenței mondiale nu însemnează pentru bisericile, cari au participat la ea, nici de cum vre-o obligativitate, câtă vreme nu vor fi examinate și primite de către însăși organele în drept ale bisericilor respective.“

(Sfârșitul în numărul viitor)

I. Lupaș

Reflexiuni asupra protecției femeii

Întâmplarea a făcut să-mi cadă în mână o broșurică de 74 pagini cu titlul „Legea pentru protecția vânatului și reglementarea vânatoarei“. Nu am intenția să mă ocup de însemnătatea economică a acestei legi, nici nu am nimic de obiectat contra legiferării protecției și reglementării vânatului. A ocroti și a reglementa prin lege vânatul înseamnă că trăim într'un stat civilizat. Ceea ce mă îndeamnă, să scriu aceste rânduri este faptul, că pe lângă tot gradul de civilizație la care am ajuns, legiuitorii noștri cu o ușurință condamabilă trec peste chestiuni de importanță capitală, chestiuni cari privesc întreaga societate și cari de mult așteaptă o dreaptă rezolvare. O astfel de chestiune ar fi și protecția femeii.

Dela unire și până în ziua de astăzi, afară de legea pentru înființarea Oficiu-

lui Național I. O. V. apărută în M. O. din 2 Septembrie 1920, mai întâlnim o singură lege în M. O. din 17 Maiu 1921 relativ la protecția femeii, legea prin care se ratifică proiectele de convențiuni adoptate de Conferința Internațională a Muncii, ținută la Washington între 19 Octomvrie și 29 Noemvrie 1919. Aceste convențiuni cuprind dispozițiuni, cari privesc întrebuintarea femeilor la muncă înainte și după naștere, mai departe lucrul de noapte al femeilor, minimum de vârstă pentru admiterea copiilor la muncile industriale și ocrotirea femeilor și copiilor contra saturnismului sau intoxicației prin plumb.

Dar abstrăgând dela văduvele de războiu și femeile muncitoare mai sunt și alte categorii de femei, cari reclamă sprijinul statului și dintre acestea amintesc numai mamele nemăritate, cari dau naștere la copii din flori. Tristă soartă au și acești intruși ai societății, dar mai de compătimit sunt mamele cari aproape în toate cazurile sunt victimele dragostii adevărate.

Sacrificându-se pe altarul dragostii, aceste femei aduc un aport însemnat societății și statului. Societatea în loc de recunoștință — de dragul unor formalități stupide le stigmatizează; și dacă mai adăugăm la acest fapt și lipsa de solitudine din partea statului, a cărei urmare este inexistența ori cărui raport legal între mama și tatăl natural, nu ne trebuie multă bătaie de cap, ca să înțelegem pentru ce prostituția prinde rădăcini tot mai adânci și se înmulțesc avorturile, pruncuciderea și sinuciderea.

State civilizate, ca de pildă Franța, aduc sacrificii materiale însemnate pentru îmbunătățirea sortii acestor mame. Noi cunoscând condițiunile între cari se consolidează astăzi statul nostru, nu cerem sacrificii materiale din partea statului, pentru că între împrejurările actuale cererea noastră ar fi inutilă; dar nu solicităm sprijinul material al statului și pentru motivul de a nu fi bănuite, că prin pretenții de ordin material noi am încuraja stări sociale pe cari societate le condamnă.

Dar un singur articol de lege prin care s'ar impune tatălui natural — presupunând că este necăsătorit — căsătoria cu mama copilului nelegitim, sau în cazul când este căsătorit, întreținerea mamei și copilului amăsurat poziției sale sociale, mai departe legitimitatea copilului și dreptul de moștenire egal cu al copiilor legitimi ar usca multe lacrimi, ar îndulci viața multor nenorociți și dacă nu total, în mare măsură totuș ar curma un rău social.

Dorina Dr. Zileriu

Poporația Ardealului

Din timpurile cele mai vechi până în 1890.

Conscrierile demografice în Ardeal se încep la finea veacului 17. Au scopuri curat fiscale. S'au făcut conscripții din ordinul dieței, „a statelor regnicolare“ (Landesstände), în 1698, 1703, 1713. Toate trei defectuoase și puțin utilizabile. ¹⁾

Dieta ungară din 1712—15 a dispus conscrierea populației contribuabile. Refacerea țării, după o lungă dominație turcească, avea lipsă de bani mulți. Pentru o repartizare echitabilă a dărilor către stat era lipsă să se facă o conscriere în întregă țara.

Conscripția s'a făcut, în Ungaria, în toamna anului 1715. Pentru ca conscrierea să nu fie influențată de interese locale, membrii conscriitorii (câte 2 nobili proprietari) nu erau originari din județul unde făceau conscrierea, ci din alte județe. Acești membri s'au legat cu jurământ, că vor face conscrierea, în județul unde vor fi trimiși, după cea mai bună conștiință, „fără considerație la sărac și la bogat“.

Cu toate acestea conscripția făcută nu și-a ajuns scopul. În baza ei nu s'a putut face o repartizare echitabilă a dării, parte pentru greșelile inevitabile la o astfel de conscriere făcută de un personal nepregătit și fără răspundere profesională, parte fiindcă din listele de conscriere lipseau nobilimea, preoțimea și populația urbană.

Conscripția s'a repetat în Ungaria, cu mai multă precauțiune, în anul 1720.

Pentru Ardeal, conscripția făcută după aceleași norme în 1721, ne da următoarele date, făcând repartizarea populației numai după profesii:

Nobili erau	28,525	3540/ 9199/ 96270/0
Preoți, învățători	1,526	
Orășeni și iobagi	776,170	

Aceasta era situația demografică a Ardealului propriu zis, fără „Partium“, în anul 1721. Nu ni se da repartizarea nici după confesiune, nici după naționalitate. Pentru scopurile fiscale ale conscrierii aceasta nici nu era de lipsă. ²⁾

Dacă din această conscripție nu putem afla numărul Românilor din Ardeal în prima jumătate a v. 18, îl putem afla totuși dintr'o comunicare făcută de Schwartner. Sub Carol VI Ardealul avea cam 135.000 familii contribuabile. Dintre acestea 81.000 familii române. Un milion de Români în Ardeal este mai bine de jumătate din întreaga populație (care era 1,250.000). ³⁾

În anul 1737 cele trei națiuni conveniră din nou asupra necesității unei conscripții. Nu conveniră însă și asupra modalității de executare. Găsindu-se, în urmă, o formulă mulțumitoare pentru toate trei națiunile, o nouă conscriere s'a făcut abia în 1750. Rezultatele acestei conscrieri nu se cunosc. ⁴⁾

S'a mai făcut o conscripție în 1761. E prima conscripție, care ne face cunoscut numărul Românilor din Ardeal. Marienburg în cartea sa de geografie ⁵⁾

spune, că în 1761 erau în Ardeal 547,243 Români. Cinci ani mai târziu, în 1766, erau 677,306. „Românii, spune un alt scriitor sas s'au sporit în continu în aceeași progresiune“ ⁶⁾

Pentru anul 1766 avem conscripția locuitorilor din Ardeal după religii.

Romano-catolici	93,133
Reformați	140,043
Evangelici	130,884
Unitari	28,647
Uniți	116,958
Neuniți	444,219
Evrei — circa	2,000
Total: 955,884 ⁷⁾	

Nobilimea nu e cuprinsă în acest număr.

Români erau, în Ardeal, în 1766 după aceste date, 561,177. P. Gottschling ne dă, tot pentru anul 1766, o cifră mai ridicată. După el erau 597,243. ⁸⁾

Benigni face amintire despre o conscripție din 1772. În acest an erau în Ardeal, după profesii:

Agricultori liberi	50,954
supuși	114,602
Negufători, industriași	54,864
Familii de grănițeri	23,077
In total: familii 243,497	
Nobiles immunes, scutiți de dare	20,609
unius sessionis	8,449
Boeri	422

In total: 29,510 familii ⁹⁾

Seria conscripțiilor oficiale „punctuale“ ¹⁰⁾ se începe sub Iosif II.

„Cunoașterea pământului și a populației erau cele două colonne principale, pe cari aveau să se sprijinească clădirea regească (königliche) a stăpânirii lui Iosif II.“ spune Schwartner, cel mai mare statistician austriac din prima jumătate a v. 19. ¹¹⁾

Această conscripție s'a făcut, în Ungaria și în Ardeal, în 1785. Pentru a se rectifica eventualele greșeli și pentru controlarea exactă a datelor s'a repetat și în anii următori. Nu s'au cruțat nici bani, nici osteneală. Suma de 95,000 fl. respectabilă pe acele vremuri, cât a costat această conscripție, nu putea să fie mare pentru un domnitor luminat, ca Iosif II, care doria să cunoască, în lumina cifrelor, starea reală a țărilor și a popoarelor ce le obləduia.

A fost prima conscripție pregătită anterior cu formulare și instrucțiuni tipărite împărțite populației.

În Nov. 1785 s'a făcut atât numerotarea caselor, cât și a populației. Greutăți, în calea executării, au fost foarte multe. Ofițerii umblau din casă în casă de revizuiu și rectificau listele familiare.

Această conscripție a fost repetată, pentru a se delătura eventualele greșeli, în 1786 și 1787. În Ardeal s'a făcut în 1786 și s'a repetat în 1787.

¹⁾ I. Hintz: Volkszählungen in Siebenbürgen. Archiv des Vereins, Hermannstadt 1848. III. B. pg. 45.

²⁾ Datele privitoare la această conscripție sunt luate din Magyarország népeisége a Pragmatica Sanctio korában. Budapest. 1896

³⁾ Schwartner o. c. pg. 101.

⁴⁾ I. Hintz o. c. pg. 49.

⁵⁾ L. I. Marienburg. Geographie des Grossfürstenthums Siebenbürgen, Hermannstadt 1813.

⁶⁾ I. Hintz o. c. pg. 49.

⁷⁾ I. Hintz: o. c. după Ballmann, pg. 49.

⁸⁾ P. Gottschling: Kurze Schilderung des Grossfürstenthums Siebenbürgen, 1782 pg. 31.

⁹⁾ H. Benigni v. Mildenburg: Statistik și Geografie von Siebenbürgen I. H. pg. 36.

¹⁰⁾ I. Hintz o. c. pg. 50.

¹¹⁾ Schwartner; Statistik von Ungarn. Ofen 1809 pg. 68.

Ardealul avea:	1787	1787
Poporație civilă	1,443,371	1,416,035
Granița militară	134,144	134,144
Total:	1,577,515	1,550,179 suflete ¹²⁾

Acesta este, până la această dată, „cel mai sigur număr al populației Ardealului“ ¹³⁾.

Intre conscripția din 1786 și între cea revizuită la 1787 este o diferență de mai multe mii, în defavorul acestei din urmă. Această micșorare a populației Ardealului a fost produsă de foamete, din cauza căreia o mulțime de țărani au trecut, încă în decursul anului 1786, în Moldova, în Muntenia dar mai ales în Ungaria, unde au întemeiat 39 sate. ¹⁴⁾

Conscripția iozefiană nu specifică populația Ardealului nici după religie, nici după naționalitate. Face o singură repartizare generală, după religie, în creștini și în izraeliți.

Creștini erau	1,413,970
Izraeliți	2,065

Mai face o repartizare: a „sexului bărbătesc“ după profesii. ¹⁵⁾

Profesiunea	Numărul	Pe câți locuitor cade 1 (unul)
Preoți	4,939	305
Nobili	29,673	48
Funcționari, Onorațiori	734	1929
Orășeni și profesioniști la țară	11,568	122
Țărani	240,964	6
Neguțători, Meseriași	155,474	9
Tineri până la 17 ani	228,296	7

I. Söllner ne dă, pentru anul 1786, populația repartizată după confesiuni. Nu spune de unde își ia datele, după ce statistică oficială, n'a ținut seamă de deosebirile după naționalitate și religie ¹⁶⁾. Cu toate acestea datele sunt interesante și demne de a fi cunoscute.

Națiunea ungurească avea în 1786 —	653 148 suflete
„ nemțească „ „ „	302,04 „
„ săcuiaască „ „ „	175,017 „
„ valahică „ „ „	507,748 „
„ slavă „ „ „	7,607 „
„ italiană „ „ „	1,870 „
Armenii aveau „ „ „	1,225 „
Grecii „ „ „	494 „
Evreii „ „ „	2,832 „
Tiganii „ „ „	12,370 „

După moartea lui Iosif II. nu s'a mai făcut multă vreme încercări de conscrieri demografice. Cauza: împotrivirea nobilimii, care își vedea, prin aceste conscrieri, primejduite privilegiile.

S'a făcut încercări, de către unii scriitori, de a se stabili numărul populației în baza registrelor de dare. Așa s'a făcut pentru anul 1791 de către Marienburg ¹⁷⁾.

Dar cifra e defectuoasă, din cauza omiterii miliției de graniță, a nobilimii și a taxaliștilor.

Mai verosimilă se pare cifra dată de Leonhard ¹⁸⁾.

¹²⁾ Jos. Benigni: Transsilvania, periodische Zeitschrift für Landeskunde, Hermannstadt 1833. I. B. pg. 261,263.

¹³⁾ I. Hintz o. c. pg. 50.

¹⁴⁾ I. Hintz o. c. p. 51. Schwartner o. p. § 21.

¹⁵⁾ I. Hintz o. c. pg. 54.

¹⁶⁾ I. Hintz o. c. pg. 54.

¹⁷⁾ L. I. Marienburg: Geographie des Grossfürstenthums Siebenbürgen, Hermannstadt 1813.

¹⁸⁾ Jos. Leonhard: Lehrbuch der Kenntniss v. Siebenbürgen, Kronstadt 1818.

După o consemnare statistică topografică a tuturor localităților din Ardeal, litografiată, apărută în anul 1831, întreg Ardealul avea în 1829 — 1,483,119 locuitori. Cifra neadeverată din cauza că din numita consemnare lipsește populația alor aproape 400 localități, iar alte localități au fost socotite de câte două ori. ¹⁹⁾ Această consemnare s'a făcut în baza registrelor de dare alcătuite de singuraticile autorități oficiale civile ²⁰⁾.

Pentru anul 1832 găsim în Ardeal următoarea situație demografică:

Poporație civilă	1,861,380
Miliție de graniță	172,993
Total:	2,034,373

Această cifră o găsim la Benigni. El nu o dă în baza vreunei conscrieri, ci în baza unei calculații aproximative, luând ca bază conscrierea din 1786 ²¹⁾.

Dela 1831 înapoi ne servesc cu date demografice autoritățile bisericești, cari fac conscrierea anuală a credincioșilor lor.

Pentru anul 1832 ni-se dau următoarele date:

Catolici	183,356
Reformați	311,000
Evanghelici	200,000
Unitari	42,000
Uniți	505,000
Neuniți	615,000

Români „uniți“, față de 1766, s'au împătrit. Cauza ne-o spune scriitorul sas Hintz. Intre 1772—1782, sub episcopul Grigore Maior, au trecut la unire Români mulți, adeseori sate întregi ²²⁾. Nu în aceeaș măsură a crescut numărul Românilor „neuniți“ Peste tot, Români, luați în totalitatea lor, s'au sporit, în intervalul 1766—1832, la dublu. Dela 561,177, câți erau în 1766, la 1,120,525 în 1832.

După Români au arătat, în intervalul amintit, spor mai mare Ungurii, Săcuii, și Armenii. Cel mai mic spor l-au avut evanghelicii, adeca Sașii, deși în acest interval le-au venit într'ajutor și imigrări. Evreii s'au ridicat dela 2000 la 3000 ²³⁾

Șematismul bisericii greco-catolice din 1853 arată la „uniți“, în decurs de 3 ani, un spor de 45.000 suflete ²⁴⁾. În 1842 arată un spor de 56,000 suflete.

De aici încolo se încep conscrierile după împărțirea politică a țării. În 1835 s'a dat ordin, ca autoritățile civile să conscrie locuitorii după circumscripții și după localități. Astfel de conscrieri s'au făcut în comitatele, în districtele și în scaunele ungurești, săcuiești și săsești. Cele mai bune, mai constiențios executate, au fost conscrierile făcute de Sași. Dar rezultatele acestor conscrieri sunt puțin verosimile și puțin utilizabile. Cu oameni nepregătiți și necontrolați nu se puteau face conscrieri mai bune. Inexactitatea acestor conscrieri e de multeori surprinzătoare. Așa bunăoară, la cea din 1838—9 datele comunicate de autoritățile civile arată diferențe de zeci de mii față de datele conscrierii ecleziastice. Alba de jos, după conscrierea civilă, avea în 1838—9,

¹⁹⁾ I. Hintz o. c. pg. 54. E. A. Bielz. Handbuch der Landeskunde Siebenbürgens, Hermannstadt 1857, pg. 147.

²⁰⁾ Bokor Gy.: A magyar hivatalos statistika fejlődése és szervezete. Budapest 1896.

²¹⁾ Benigni o. c. pg. 261.

²²⁾ I. Hintz o. c. pg. 54.

²³⁾ I. Hintz o. c. pg. 54—55.

²⁴⁾ I. Hintz. o. c.

numai 107,935 suflete. După cea ecleziastică avea 167,899. Solnocul de mijloc, după conscrierea civilă, avea 72,948, după cea ecleziastică 32,724 ²⁵⁾. Ajung aceste două exemple spre a arăta superficialitatea acestor conscrieri, mai ales a celor făcute de organele civile. Cu toate aceste greșeli, ele ne arată, deși nu exact, dar cel puțin aproximativ, situația demografică a Ardealului vechi.

În 1838—9 situația demografică a Ardealului era următoarea:

1. Pământul Ungurilor avea :	
poporație civilă	1,168,500
miliție de graniță	40,000
2. Pământul Săcuilor avea :	
poporație civilă	353,233
miliție de graniță	102,827
3. Pământul Sașilor avea :	
poporație civilă	381,220
miliție de graniță	34,955
Total general: 2,080,735 ²⁶⁾	

În baza registrelor demografice, pregătite an de an de autoritățile civile cu începere din 1835, s'au mai făcut sumări regnicolare în 1841 și în 1844. Acestea sufer de aceleași greșeli ca și cea din 1838—9: unele localități lăsate afară, iar altele socotite de douăori ²⁷⁾.

Registrele demografice oficiale din 1833 ne dau populația după profesii ²⁸⁾.

Preoți	4,911
Nobili	68,825
Functionari și onorațorii	3,289
Comercianți și industriași	72,390
Țărani	1,710,986

Țărani cu 1,049,415 mai mulți decât celelalte profesioni.

Tot aceste registre ne dau repartizarea profesională după cele trei națiuni:

Teritoriul	Preoți	Nobili	Funcționari onorațorii	Comercianți, industriași	Țărani
Pământul unguresc	2912	53,800	2108	28,270	1,037,607
„ săcuiesc	681	15,025	574	5,860	3,057,3
„ sășesc	1318	—	607	38,260	372,806

Conscripția din 1844 este, în unele puncte, mai bună și mai corespunzătoare ca cele anterioare ²⁹⁾.

Conscrierea e făcută în baza registrelor demografice (Populations-Tabelle B. C.).

În 1844 era:

poporație civilă	1,911,091
miliție de graniță	187,966 ³⁰⁾
Total: 2,099,057 ³¹⁾	

În 1841:

Pământul Ungurilor avea :	1,099,981
Săcuilor	346,036
Sașilor	357,488
Total: 1,803,415 ³²⁾	

²⁵⁾ I. Hintz o. c. p. 56.

²⁶⁾ I. Hintz o. c. pg. 57. Söllner o. c. pg. 269—270.

²⁷⁾ Bokor Gy. o. c. p. 132.

²⁸⁾ Frid. Hann: Statistischer Beitrag zur siebenbürgischen Urgewerbs Kunde. Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. III. B. Hermannstadt 1848 pg. 3—4.

²⁹⁾ I. Söllner l. c.

³⁰⁾ Dintre aceștia erau: Români 72,983, restul Săcui.

³¹⁾ Söllner o. c. pg. 270—274.

³²⁾ Fr. Hann o. c. pg. 30—31.

După religie :

Catolici	186,245
Reformați	309,990
Luterani	201,047
Unitari	45,537
Uniți	525,962
Neuniți	526,461
Evrei	3,577
Total: 1.798,819 ³³⁾	

Direcțiunea cesaro-regească a statistice administrative din Viena, (înființată la 1829 sub numele: „K. k. Direktion der administrativen Statistik“. Vezi L. Reissenberger: Zur Kenntniss der Volksbewegung in Siebenbürgen. Archiv des V. f. Sieb. Landeskunde. V. B. pg. 49—50) sprijinindu-se pe rezultatele conscrierilor din 1828—1831, ne dă, pentru 1844, cifre mai ridicate. Intreagă populația era în 1844: 2,290,378 suflete ³⁴⁾.

Avem, pentru anii 1838 și 1844, repartizarea populației după religii pe circumscripții ³⁵⁾.

Anul	Catolici	Gr. uniți	Protestanți		Unitari	Greco-neuniți	Izraeliți	Poporația totală
			Calvini	Luterani				
1838	217227	575492	275528	210334	47280	573785	3307	1902953
1844	262179	622203	269236	193843	52180	610876	—	2010517 ³⁶⁾

Söllner ne dă tabloul comparativ al populației după religie pe anii 1766 și 1844 ³⁷⁾.

Religia	In 1766	In 1844	Poporația militară în 1844
Catolici	93135	282978	73795
Reformați	140043	292658	33307
Luterani	137448	207967	—
Unitari	28647	52680	1500
Uniți	116959	688088	60233
Neuniți	444219	622784	19125
Izraeliți	—	3'55	6
Total:		953450	2143310

Luând ca bază repartizarea după religie, Söllner ne dă, pentru anul 1844, și repartizarea după naționalitate ³⁸⁾.

Unguri	225,652
Săcui	380,359
Sași (Nemți)	214,133
Români	1,290,970
Armeni	9,141
Țigani	19,902
Evrei	3,155
Total: 2,143,310	

(Va urma)

Petru Suciu

³³⁾ Fr. Hann o. c. pg. 30—31.

³⁴⁾ I. Söllner o. c. pg. 281.

³⁵⁾ I. Söllner o. c. pg. 285—287.

³⁶⁾ I. Söllner o. c. pg. 286—287. În suma totală miliția de graniță nu e socotită.

³⁷⁾ Söllner o. c. pg. 287—288.

³⁸⁾ Söllner o. c. pg. 287.

DR. IOAN ISTRATE

avocat

București, Strada Petății No. 14.

POLITICA EXTERNA**Pactul de siguranță și evoluția politicii rusești**

Cine urmărește cu atenție susținută evoluția politicii internaționale de după război, nu poate să nu observe transformările surprinzătoare ce s'au produs în ultimul an.

Dacă ar trebui să fixăm o dată, ca punct de plecare pentru aceste transformări, ea n'ar putea fi alta decât conferința dela Londra care a adoptat planul Dawes în materia reparațiilor.

Spre limpezirea atmosferei internaționale.

De atunci s'a spart ghița în politica internațională, pe deoparte, între Germania și Franța, pe de alta, între marii aliați europeni și Statele Unite. Și ca într'un film cinematografic, transformările și limpezirile de situațiuni incurcate, ce dăinuiau din clipa păcii generale, au început să se producă.

E destul să reamintim cele patru probleme internaționale fundamentale, decurgând din regulamentul păcii generale, pentru ca să se vadă imediat temeinicia observațiilor noastre. Aceste probleme erau:

1. reparațiunile;
2. datoriile de război (interaliate);
3. dezarmarea; și
4. siguranța, adică garanția respectării tratatelor și a ordinii internaționale stabilite prin pacea dela 1919.

Ce se lichidase din moștenirea păcii generale până acum vre-un an în urmă, exact până la începutul lui 1924?

Approape sau chiar nimic: Europa trăia în stare de provizorat și de quasi-anarhie foarte favorabilă pescuitorilor de ape turburi.

Reparațiuni, datorii de război, dezarmare, siguranță.

Conferința dela Londra, prin adoptarea planului Dawes, a lichidat copitolul reparațiilor și a deschis calea pentru limpezirea problemei datoriilor de război.

Sunt lucruri pe care toată lumea le știe.

În cursul aceluiaș an, 1924, guvernul laburist englez și cel radical francez s'au grăbit să atace și problema a treia, *dezarmarea*, iar în Adunarea a cincina dela Geneva, a Societății Națiunilor, cei doi premieri, d-nii Macdonald și Herriot, au ajuns chiar la protocolul de arbitraj prin care — potrivit ve-

derilor Franței — se rezolva implicit și a patra problemă, a *siguranței*.

Astfel, anul 1924 părea sortit să fie anul de lichidare a tuturor moștenirilor incurcate ale păcii generale.

Graba, însă, nu-i bună și cine vrea să facă dintr'odată mai multe treburi nu isprăvește cum se cade pe nici una! Așa s'a întâmplat și cu opera Adunării a cincina dela Geneva, precum 'am arătat pe larg în coloanele acestei reviste.¹⁾

Dar un insucces, datorit grabei, nu-i motiv de descurajare definitivă și nici de renunțare pentru cine vrea să facă, într'adevăr, o treabă bună. N'are decât s'o ia d'acapo și cu învățământul experienței s'o isprăvească bine.

Cele două probleme amintite, dezarmarea și siguranța, atacate sub o întreită titulatură de efect în Adunarea S. N. din 1924 „arbitraj, siguranță și dezarmare“, au fost din nou reluate, cu sfortări spoite, spre a fi duse la o deslegare.

Spre pactul de siguranță.

Și ca să fim preciși, vom spune că, de data aceasta, propriu zis, n'a fost atacată decât problema *siguranței*, drept cea mai urgentă și care-i menită să servească de introducere absolut necesară în problema dezarmării.

Fiindcă asupra siguranței am vorbit pe larg altădată,²⁾ nu vom repeta acum toate amănuntele tehnice sau politice ale Problemei.

Vom constata numai cu satisfacție că, în sfârșit, problema siguranței a intrat pe drumul cel bun și că, probabil, anul acesta va însemna 'data rezolvării sale, cel puțin pentru Europa occidentală și centrală.

Intr'adevăr, debaterile care se urmau foarte activ între Londra, Paris și Berlin, cu o participare mai slabă a celorlalte capitale direct interesate: Bruxelles, Roma, Praga și Varșovia, s'au apropiat de o concluzie, prin discuțiile experților juridici³⁾ la Londra, pe care

1) „Societatea de mâine“ anul I. Nr. 28—29, anul II No. 21—22

2) Vezi: *Problema siguranței Statelor și Ultima formulă a pactului de pace și siguranță* în „Societatea de mâine“ anul II No. 10 și 30—31.

3) Cari au fost d-nii Fromaget (Franța), Hurst (Anglia), Pilolet (Italia) și dr. Gauss (Germania). Ei au examinat, în mod ab-

urmează s'o tragă definitiv și s'o concretizeze, în textul unui pact formal, viitoarea conferință a siguranței convocată pe teritoriul Elveției.

În Apus, este vorba de încheierea unui pact de siguranță între Anglia, Franța, Germania și Belgia pentru respectarea frontierelor occidentale, — pact care, în Centrul și Răsăritul Europei, va fi completat și coordonat prin două tratate de arbitraj ale Germaniei, cu Polonia și Cehoslovacia, sub garanția Franței, în cadrul alianțelor preexistente franco-poloneză și franceză-cehoslovacă.

Astfel problema siguranței intru tot ce putea provoca temeri din partea Germaniei, se rezolvă cu participarea și garanția Angliei, în Apus, grație căreia, implicit, se sporește valoarea garanției Franței în centrul și Răsăritul Europei.

Siguranța europeană în etape progresive.

O soluție mai bună și mai cuprinzătoare nici nu se putea urmări, dată fiind complexitatea și dificultățile problemei însăși. Ținând, apoi, seamă de faptul că problema siguranței în Europa centrală, — față de Ungaria, — și 'n Balcani, — față de Bulgaria, — primise, de asemeni și mai 'nainte, tot o deslegare parțială și locală, — pactul de siguranță privitor la Germania era, oarecum, o soluție logică și progresivă.

Prin etape și încet-încet, ne apropiem de siguranța generaiă mult dorită.

O dovadă sau o confirmare în privința aceasta nu putem avea, mai bună, decât însăși atitudinea dușmanilor siguranței, a celor cari au tot interesul ca starea de imprecizie și de provizorat să se prelungească, în Europa, 'până când li-s'ar părea lor potrivit momentul pentru vre-o lovitură de succes.

Cititorii aceste reviste știu că dacă trecem peste Ungaria, Bulgaria și Germania, singură Rusia bolșevică este Statul care mai poate avea interese contrarii siguranței și poate urmări revizuirea regulamentului păcii generale.⁴⁾ Și, de altfel,

solut liber, latura tehnică-juridică a pactului de siguranță, fără nici un angajament politic pe care numai conducători politici, ai Statelor interesate, îl pot hotări în viitoarea conferință.

4) V. Rusia și regulamentul păcii generale (Statul cel mai răsvrătit împotriva noului regulament) în „S. de m.“ anul I, No. 32.

aceiași Rusie privește cu ochi foarte răi sforțările actuale pentru atragerea Germaniei în pactul de siguranță și face tot ce poate sau, mai exact, a făcut, pentru a împiedea încheierea lui.⁵⁾

Rusia, despărțită de Germania, caută prietenia Poloniei.

Dar, pe cât se pare, sforțările bolșevice sunt zădarnice, de acum înainte, căci Germania a fost definitiv câștigată pentru ideea pactului prin schimbarea atitudinii Angliei în problema siguranței.

Pactul, deci, și cu tratatele de arbitraj ale Germaniei se vor încheia, în afară de Rusia și împotriva voinței sale, iar bolșevicii vor rămâne izolați să se gândească la iluziile ce-și făcuseră pe temeiul tratatului dela Rappallo.

Să nu uităm, însă, că politica fiind o continuă mișcare, o pulsație de viață prin excelență, ea nu îngăduie Statelor ca și oamenilor politici atitudini de renunțare sau de inerție, ci impune o continuă sforțare către țelurile realizabile.

În cazul special al Rusiei bolșevice, față de iminenta încheiere a pactului de siguranță, asistăm la o schimbare aproape bruscă de direcție în politica sa europeană.

Vizita dela 27 Septembrie, la Varșovia, a dlui Cicerin, comisarul bolșevic al afacerilor streine, este semnalul schimbării de direcție în politica rusească europeană, prin apropierea de Polonia chiar în momentul când se accentuează depărțarea de Germania.

Concomitent, guvernul dela Moscova încearcă o ameliorare a raporturilor sale cu toate Statele baltice, iar guvernul anti-polonez din Lituania se retrage, pe chestia rezultatelor împăciuitoare ale conferinței dela Copenhaga cu Polonia, tocmai spre a înlesni constituirea unui cabinet mai puțin intransigent sub președinția dlui Eystas.

Polonia, Rusia, Germania, Anglia.

Alianța germano-rusă, împotriva Poloniei, se desface în clipa când Germania, acceptând pactul de siguranță și fiind gata să între în Societatea Națiunilor, pare hotărâtă să nu mai întovărășească politica bolșevică în sforțările contra Angliei.

Polonia, în stare de război eco-

nomie cu Germania, în conflict pe chestia optanților și având să se simtă incomodată foarte curând, poate, de prezența germană în Societatea Națiunilor,⁶⁾ este, oarecum, firesc închinată să accepte gestul prietenos al Rusiei bolșevice, mai ales când i-se deschid perspectivele pieții rusești pentru desfacerea cărbunilor și produselor puternicei sale industrii.

Bolșevicii își îndreaptă acțiunea spre Răsărit.

Dar răcirea raporturilor cu Germania sau izolarea pe urma pactului de siguranță nu este, desigur, unicul argument care provoacă, acum, schimbarea directivei în politica externă a bolșevicilor. Trebuie să mai fie la mijloc ceva mult mai mare și mai important.

Nu cumva Rusia începe să-și teamă sincer frontierele occidentale, dealungul barierei româno-poloneze, de un eventual atac ce s'ar pregăti, precum pretind Moscoviții, sub conducerea Angliei?

Un lucru, însă, este sigur: bolșevicii își simt conștiința încărcată față de Anglia sau înțeleg să-și pregătească, aiurea, loviturile care până acum, le-au dat greș în Europa.

După falimentul agitației în Apus.

Înt'adevăr, un bilanț, foarte sumar asupra rezultatelor acțiunii bolșevice în Europa ne arată disproporția dintre sforțări și rezultate.

Nicăeri revoluția sau răsturnările visate! Ceva mai mult. În apropierea imediată a frontierelor lor occidentale, în Statele Baltice, în Polonia și în România s'ar părea că rezultatele acțiunii bolșevicilor au fost chiar mai neînsemnate decât, de pildă, în Italia la un moment dat. *Vecinii aceștia imediați, cunoscând demult Rusia și politica rusească, nu înțeleg să facă prea mare deosebire între țarism și bolșevism, iar, ca urmare, rămân absolut nepăsători la toate îndemnurile sau făgăduelile paradisului comunist.*

Dimpotrivă, dacă-și cercetează rezultatele obținute în Extremul Orient, în special în China, unde agită împotriva exploatării europene

⁶⁾ Căci este vorba să se asigure Germaniei un loc permanent în Consiliu, ceea ce i înlesni să exercite o însemnată influență în toate cestiunile duse înaintea forului dela Geneva. Ministerul Erich Koch aducea, pentru Societatea Națiunilor, argumentul Sașilor din Transilvania în materia minorităților germane de prețutindeni (*Berliner Tageblatt*, 26 Iulie 1925).

în genere; în Tibet, Persia și Afganistau contra Angliei direct, — atunci ei pot constata succese încomparabile cu rezultatele de pe frontiera occidentală.

Concluzia este, firește, foarte simplă și foarte ușor de tras: *abandonarea Occidentului pentru Orient și Extremul Orient, revenirea bolșevicilor la directivele politice țariste pentru penetrația aziatică, singura regiune unde Rușii ar putea îndeplini vre o „misiune“.*

Dar frontierele occidentale rusești trebuiesc asigurate.

În cazul când pactul de garanție occidental și cu tratatele de arbitraj ale Germaniei se vor încheia, peste toate piedicile sau rezistențele bolșevice, — lucru ce pare aproape sigur — este evident că Rusia, complect izolată, nu mai are ce spera și ce căuta în Europa. Dar nici n'ar fi prudent și politic, din partea conducătorilor dela Moscova, să mai continue agitațiile comuniste în lumea europeană pentru că ei s'ar putea expune la o reacțiune primejdioasă din partea unui front anti-bolșevic general. Și, apoi, în Europa, Rusia poate fi mai ușor și mai simțitor lovită de coaliția unui eventual front anti-bolșevic, — pe când în Asia depărtată și în Extremul Orient agitațiile comuniste rusești au câmp fertil de acțiune și cu primejdii mai mici de ripostă imediată.

E-așa de greu să atingi Rusia, în Extremul Orient, astfel încât să simtă conducătorii dela Moscova!

Iată un motiv mai mult ca, încetând agitațiile europene, bolșevicii să-și capete liniștea și siguranța frontierelor lor occidentale spre a putea lucra, cu puteri sporite, în Extremul Orient și în toată Asia. *O asemenea siguranță, pe frontierele lor europene, le este chiar necesară pentru ca eventuala ripostă, pentru toate agitațiile aziatice, să nu li-se poată da în Europa, pe linia de maximă senzibilitate.⁷⁾*

⁷⁾ Cunoscutul om politic polonez, dl Roman Dmowski, ocupându-se de importanța mondială a așa zisului culoar al Poloniei spre Baltica, la Gdansk (Dantzig), arată că el înseamnă izolarea Germaniei de Rusia și împiedecarea aprovizionării, cu material de război, pentru acțiunea bolșevică din China, împotriva Angliei. În același articol („*Baltische Presse*” din August a. c.) dl Dmowski amintea și svonul despre un acord între Anglia și Estonia pentru instalarea unei baze navale engleze, în insulele Osel și Dago, spre a supraveghia mai bine coastele bolșevice din Baltica.

toate stațiunile nu e mai prejos de cea din străinătate.

O atențiune de primul rând o merită industria casnică; covoare, cusături, țesături oferă vizitatorului tot ce a produs arta națională mai de seamă în cuprinsul Basarabiei. Un loc bine ales, alături de scoarțele din sala de recepții a pavilionului central, îl au icoanele vechi și chiar expoziția de tablouri cu pânze din Grigorescu, Băncilă, Șt. Popescu, alături de manifestările locale, pe care am fi dorit-o însă mai completă și mai metodic aranjată.

Ca un răspuns la poftele și vicleniile dușmanilor de peste Nistru stau documentele vechi aranjate cu pricepere de dnl Șt. Ciobanu, membru al Academiei și prof. Boga, din care reiese pentru oricine trecutul neaș românesc al Basarabiei și rostul ei economic din cele mai vechi timpuri până acum.

În privința industriei, fie lipsa de participare a tuturor firmelor, fie uneori aranjarea pripită a produselor expuse, Basarabia nu poate da decât o idee fragmentară în actuala expoziție.

Industriei mari, mai ales celei metalurgice, fac față numai produse din celelalte provincii (Astra, Reșița). Interesantă totuși efortarea industriei mici casnice a satelor germane din sudul Basarabiei, unde o muncă stăruitoare și bine ordonată a învins vitregia unui mediu ambiant neprielnic.

Ar fi multe de adăugat la această ochire sumară asupra celor înșirate în numeroasele pavilioane ale expoziției, unde alături de participarea localnicilor și producătorilor din celelalte provincii române găsim și pe vecinii și aliații noștri: cehoslovaci și polonezi. Minunatele lor manifestări economice sunt de un înțeles deosebit: pe deoparte pun în adevărata lor lumină progresul industrial al acestor țări, iar pe de altă parte arată direcția pe care trebuie să o urmeze efortarea noastră industrială, cât și felul cum ar trebui să organizăm participarea noastră la târgurile și expozițiile din străinătate.

Alături de cea a culturii e o propagandă de mult mai mare folos, decât acea a notelor diplomatice sau schimburilor de curtoazii ocazionale, dela banchetele recepțiilor oficiale.

Încă un lucru care totdeauna a fost dat uitării, deși a fost amintit de atâtea ori tuturor organizatorilor de expoziții, e ca manifestările

unei expoziții ca cea dela Chișinău, să poată deveni periodice.

S'ar da astfel un îndemn deosebit producătorilor de a participa cu tot ce au mai bun la expoziție, emulația dintre expozați ar crea concurența necesară ieftinării traiului și apoi s'ar evita părăduirea atâtor sume închise în construcția și amenajarea pavilioanelor. Cele întâmplare în parcul Carol din București sau la Iași, unde bărcile părăginite se desfac acum prin licitație publică, credem că nu vor scăpa organizatorilor Expoziției dela Chișinău.

Stăruința înfăptuitorilor și rezul-

tatele căpătate, ne face să credem că aceste exemple vor contribui la o înțelegere mai deplină a rostului unei astfel de expoziții, chiar după ce și-a închis porțile.

Și cum printre cei a căror inițiativă și energie instructivă au creat expoziția dela Chișinău se află și un specialist de valoare ca profesorul Agricolă Cardaș, tragem nădejdi că învingându-se piedicile politice și administrative, manifestarea economică a Basarabiei va contribui în mod permanent prin expoziții periodice, la progresul economiei generale a țării.

Valeriu Pușcariu

SEMNULE ACURILOR

(INSEMNAȚII DINTR' O EXCURSIE)

Județul Hunedoara cu văile roditoare ale Steiului și Jiului, și înconjurat de cununa munților uriași ai Retezatului și Parângului, a fost leagănul așezărilor vechi și noi. Nu este surprinzător cât de puțin de ce latifundiarul evului mediu și-au instalat aici cuiburile de huzur și bogăție: era o continuitate firească de posesiune a bunurilor pământului aceluia.

Țara mănoasă a Hațegului a ocrotit resursele infinite materiale și morale ale războinicilor daci și a fost apoi vatră de civilizație romană timp de 150 ani — lăsându-ne nouă urme elocvente despre puterea și mărirea lor.

Arheologi sapă la Sarmisegetuza și desgropă cu grije ruinele pentru a reface oglinda vieții vechi. Întreb pe un țărân:

— Moșule, găsit-au ceva domnii cari au săpat aici în vara asta?

— Au găsit și ei ceva, însă ce-a fost mai frumos au cărat alții mai înainte . . .

Și într'adevăr: conacele luxoase ale grofilor și conților și-au ornat interiorurile cu piese de artă nemuritoare. Câte din minunile de artă dela Sarmisegetuza n'au luat drumuri streine sub forma cadourilor? Pușin s'a putut salva în muzee. Se desgropă totuși lespezi splendide de marmoră dela Zăiceni și Bucova și se descifrează semne epigrafice. Cultura românească trebuie să soarbă cu nesăț curiozitate completă a civilizației strămoșilor . . .

Moștenirea prețioasă a celor vechi a trecut în mâinile conților și grofilor medievali — succesori de drept ai vârstei de mijloc. N'a cunoscut colț de pământ mai mare număr de latifundiași decât Hunedoara. Dintre cei mai proaspeți amintim: grof Andrassy Sándor (Pui, 30.000 j. de pădure), prințul de

coroană și generalisim Frideric (pe Jiu), Toroczky Kendeffy Klara (Cârnești), Kendeffy (s. Maria, Râu de mori, muntele Retezat), Mara Ladislau (Demsuș), grof Teleky Blanka (Nălaț, Vad), Pogány (Păclisa), grof Teleky Adam (pe Streiu), contele Lonyai (22.000 j. în comuna Strei, Demsuș și Valea ferului) Goldfinger s. a. Strălucirea lor era scump plătită de munca amară a zecilor de mii de palme necăjite.

Reforma agrară era destinată a rețeza capetele hidrei medievale și din foștii servi exploatați să facă oameni liberi. Lumea cea nouă de lumină și democrație se naște greu, ea a fost elupată în bună parte de însuși țărânii cari încă înainte de războiu au pus stăpânire binisor pe moșiile stăpânilor.

Dreptatea largă și generală trebuia să li-o dea statul român: le-a dat-o dar încet, cu procese încălcate, cu revoșința organelor de execuție a reformei agrare, încât o bună parte din țărâ-nime este desperată de șirul nesfârșit de abuzuri, încetinelii, tachinări, tertipurii de-ale reprezentanților puterii de stat.

Muncitorii pământului nu merită și-cane, iar aceia cari refuză în mod autocrat să împartă dreptatea și-și însușesc ei beneficii ilegale, trebuie avertizați că opinia publică le va cere socoteala într'o bună zi! Va suma ora răspunderilor. Noi vom fi categoric alături de cei loviți pe nedreptate . . .

O întrebare autorităților hunedorene: cum se face că: 1) în cazul moșiei Fáy din Nălaț s'au lăsat neatinsse fiecărui coproprietar 30 j?; 2) în cazul Berger dela Tuștea s'au scutit în total 30 j. pentru toți coproprietarii prin expropriere?; 3) și iarăș familiei Szent-

dela Bretea s'au reținut fiecărui coproprietar câte 30 jugăre? Dece comisia județeană de expropriere își permite aceste contraziceri flagrante?

A doua întrebare:

Ce se face cu pășunile retezatului în întindere de 10.000 jugăre și cu pădurea de 20.000?

Teritoriul este nedelimitat: vitele au distrus plantațiunile de brad de-o valoare extraordinară sub directa însă țigare a țăranilor de către oamenii politici în preajma alegerilor?

Vom pune și altădată întrebări pentru a cruța țăranimea de desiluzii și nemulțumiri.

*

Un eveniment recent a fost potopul dela Lupeni. Fuseseră distruse fără metodă pădurile munților, iar păraiele neavând albia încâpătoare au prăvălit pietre și bușteni, amenințând cu distrugere casele și viețile oamenilor. Lupenii sunt o înjghebare pripită a capitaliștilor. Paguba potopului este de vreo 15 milioane. Societățile exploatare trebuie să ia toate măsurile de apă:are contra deslănțuirii eventuale a elementelor.

*

Petroșeni și Hașegul sunt orașele cu multă civilizație. Școlile au luat avânt frumos. Bogăția subsolului la Petroșeni și a regiunii la Hașeg asigură mijloace de existență unei numeroase populații de muncitori și țărani. Satul Totești depădă, delângă Hașeg are aspectul unui oraș curat și cu gospodărie model.

Când vom întinde sistemul nostru de anchete în acele regiuni, vom putea să punem la îndemâna publicului imens material de informație obiectivă și să schițăm soluțiile unei acțiuni colective de ameliorări rapide și de proporții întinse.

ION CLOPOTEL

Bibliografie

A apărut în editura Librăriei Diecezane din Arad:

Emil Isac: Cartea unui om. (Biblioteca Semănătorul, No. 65—66. Prețul 10 Lei).

I. Agârbiceanu: Visurile — povestiri (Biblioteca Semănătorul, No. 67—68. Prețul 10 Lei).

Gavril Todică: Urgiile naturii (Biblioteca Semănătorul No. 69. Prețul 5 Lei).

Sextil Pușcariu: Literatura română. (Biblioteca Semănătorul No. 70. Prețul 5 Lei).

Al. T. Stamatiad: Câțiva scriitori. (Biblioteca Semănătorul No. 80—81. Prețul 10 Lei).

A. Cotruș: Versuri. (Biblioteca Semănătorul No. 82. Prețul 5 Lei).

Traian Mager: Aspecte din Munții-Apuseni. — Târgul de fete dela Găina. Ghețarul dela Scărișoara. (Biblioteca Semănătorul No. 85—86. Prețul 10 Lei).

A apărut în editura „Tipografia Națională” din Lugoj:

Dr. Petru Nemoianu: Probleme bănățene. Prețul 40 Lei.

O carte rară:

Manualul lui Epictet — Traducere de C. Fedeleş
(„Cultura Națională”, București 1925).

Seneca spunea despre Sextius tatăl, că „filosofează în limba greacă, dar în spirit roman” (*graecis verbis, romanis moribus philosophans*) și că, împreună cu fiul său, Sextius, el este exponentul unei filosofii „a energiei romane” (*romani roboris*). Caracterizarea se potrivește de minune pentru Epictet. Discipol al lui C. Musonius Rufus, și el un Sextius Niger, sclavul frigan, a cărui învățătură ni s'a transmis în grecește, eră, nu mai puțin decât maestrul său și decât cei doi Sextii, un „philosophus romani roboris”. Acest *romani robor*, în adevăr, ale cărui rădăcini viguroase se cufundă în solul Italiei autohtone, anterioare infiltrației elene, confundându-se cu acelea ale străvechiului *robor italum* însuși, se recunoște, cu drept cuvânt, în liniile tari și drepte, tăiate parcă în stâncă, ale stoicismului: în ciuda originii lor grecești, doctrina și disciplina stoică conveniau mai mult ca oricare altele rasei energice, de eroi ai faptei, de soldați ai datoriei, de „filosofi practici” născuți, care era poporul roman.

D. Fedeleş spune, prin-urmare, nu numai un lucru foarte frumos, ci și unul profund adevărat, când zice, că, prin publicarea traducerii lui Epictet, „se aprinde la noi o lumină romană”.

De asemenea „lumini romane”, care să-i călăuzească pașii, poporul nostru are nevoie, poate, ca niciodată, astăzi, în vremile de confuzie și criză morală în care trăim. Și e o adevărată binecuvântare, că, la două veacuri după Cantemir care „a adus uu ecou al stoicismului” în „Divanul Lumii” — de „filosoful Stoica” vorbesc, naiv, și textele noastre populare, iar zidurile mănăstirilor bucovinene înfățișează soborul „filosofilor elini” — și la mai bine de o sută de ani de la problematicele tălmăciri din Epictet ale părintelui lui Asachi, crezul de nobilă energie morală al înțeleptului antic răsună limpede în auzul tuturor: „Dacă a spori știința exactă va rămânea pururea un înalt imperativ intelectual, baza culturii umane, a înălța conștiința morală, caracterul și personalitatea umană va rămânea pururea cel mai înalt imperativ moral, baza civilizației umane” (p. 7). Cuvinte de aur, care strălucesc cu toate luminile înțelesului lor pentru generațiile actuale: în teribila orgie de forță brută, la care au asistat îngrozite, ele au putut vedea, desemnându-se violent cu sânge, toată deosebirea dintre cul-

tură și civilizație, dintre simplul țăran, incult dar civilizată, care n'a auzit în viața lui de Kant, dar poartă în inimă „imperativul categoric” al omeniei, și canalia savantă, capabilă să prefacă în proiectile ucigașe până și arama clopotelor sfinte și plumbul literei de tipar.

Ceea ce a făcut d. Fedeleş, punând la îndemâna tineretului românesc „Manualul” lui Epictet, acest „Serviciu în campanie al vieții de toate zilele”, — cum îl numește d-sa, așa de plastic și suggestiv, — e o mare faptă bună.

Om al datoriei în cel mai curat înțeles al cuvântului, Fedeleş a înțeles că avea datoria să ne facă acest dar. Tălmăcitorul minunat al cugetărilor împăratului-filosof, care au sămănat și rodit în suflete încrederea în biruință pe frontul pe care el însuș căzuse lovit, eră, fără îndoială, cel mai chemat să interpreteze și cugetarea sclavului filosof, care se învrednicise prin veacuri de admirația atâtor suflete mari din marile țări civilizate ale Apusului (în Franța, Guyau l-a și tradus). Și a făcut-o.

A făcut-o superb!

Apropie-se de ea, cu lumânărica în mână și ochelarii pe nas, filologii; confrunte-o cu originalul grec. Vor găsi, de sigur, derogări de la litera textului, dar sensul va fi totdeauna intact; și cine, pe lângă gramatică, va mai avea și puțin gust și simț pentru frumusețile formei, va recunoaște, cu admirație, că peste tot, dar absolut peste tot, modificarea stilistică s'a făcut în folosul conturării și reliefării gândului, care pururea a fost respectat. „Nu litera moartă, ci spiritul viu am căutat să-l dau cititorului român”, spune traducătorul însuși. „Și, când forma mi s'a părut că pune piedici fondului, am recurs la unele transpoziții literare, spre a le armoniza pe amândouă” (p. 16).

Dar iată un exemplu. Nu într'ales: e chiar din întâia γλώμη. Tradus literal, începutul ei ar suna așa: „Dintre lucruri, unele depind de noi, iar altele nu depind de noi. Cele ce depind de noi sunt: părerea, voința, dorința, repulsiunea și, într'un cuvânt, cele ce sânt opera noastră; nu depind însă de noi: corpul, averea, slava, demnitățile și într'un cuvânt toate cele ce nu sânt opera noastră”. Didacticism uscat, veți zice; dar iată-l cum se înviorează și colorează, în traducerea d-lui Fedeleş: „Înainte de toate, din lucrurile lumii acesteia unele stau în puterile tale,

altele nu. Aşa, peste părerea, voinţa, dorinţa şi aversiunea ta, tu eşti mai mare. De ce? Fiindcă acestea sânt sus-puse voinţii tale. Din contra, peste corpul, averea, faima şi rangul tău, tu nu ai nici o putere. De ce? Fiindcă acestea nu ascultă de voinţa ta“.

Şi să se observe nota terminologiei psihologice, introdusă de traducător, care substituie atât de fericit lui „faptă“ (έργον) energia, voinţa, ca factor personal, generator de acţiune şi influenţă. Această metodă de localizare, care apropie de sufletul modern cugetarea antică fără a o depărta de fondul ei autentic, se evidenţiază încă mai mult, cu toate avantajile ce prezintă, când e aplicată de un spirit judicios şi delicat, în pasagiul ce urmează puţin mai de parte, din aceiaşi sentinţă; „Prin urmare, ia aminte. De vei confunda sfera libertăţii cu a necesităţii, sau sfera suveranităţii tale cu a fatalităţii universale, să ştii că mergi deadreptul la ciocniri, amărăciuni inevitabile şi, deci, la conflicte şi cu omenirea şi cu Dumnezeu“. Astfel se redă, cu precizie şi ştiinţifică adecvată, dar fără umbră de pedantism, — aici e greutatea şi meritul! — următorul pasagi: „Adu-ţi aminte, deci, că, dacă vei socoti drept libere cele ce din firea lor sânt sclave, şi cele străine drept ale tale proprii, vei fi oprit, năcăjit, turburat şi vei învinui şi pe zei şi pe oameni“.

Cred că ajunge. Ar trebui să reproducem, altfel, tot „Manualul“ şi toate „Fragmentele“, căci pretutindeni înălţăm aceeaşi măiestrie în a găsi echivalentul, ca ideile şi ca ethos, al originalului.

Taina acestei măiestrii? Talent literar, ştiinţă, experienţă, negreşit; dar, înainte de orice, o evidentă afinitate sufletească, o evidentă „congenialitate“ a interpretului cu originalul său.

Cine cunoaşte, — cum mă mândresc că cunosc eu, — admirabila personalitate morală a interpretului lui Epictet, liniştită, demnă, egală, planând olimpien deasupra culiselor tenebroase, în care cabalele şi balele invidiei mănjesec şi pângăresc reputaţiile oneste, veşnicind cele mai odioase ostracizări, dar plină de evlavie pentru lucrurile nobile şi respirând, în toate manifestările sale, o profundă şi impresionantă seriozitate, acela nu are nevoie să caute mai mult. Iar cine n'o cunoaşte, citească Prefaţa şi — rivalizând în frumuseţe şi altitudine morală cu însuşi textul — „Studiul introductiv“ din fruntea volumului, şi se va convinge: acolo tălmăcitorul şi tălmăcitor se amestecă, într'o indisolubilă şi armonică simfonie sufletească.

Da, da: o carte rară — şi un om rar!

V. Bogrea.

Medicii şcolari

Şcoala s'a'nceput. Sufletul plâpând al tineretului este plin de iluzii. Dar entuziasmul juvenilităţii este din când în când răcit de surprizele morbidităţii, ce le comportă aglomeraţiunile şcolare. Copiii de şcoală servesc ca un mediu foarte propice pentru încolţirea multor germeni patogeni ai boalelor caracteristice copilăriei. Nu trece an şcolar fără să se înregistreze vacanţe forţate şi neprevăzute, impuse de epidemiile cunoscute, cari zăvorăsc uşile şcoalelor şi produc lacune adânci în instrucţia redusă la cel mult 8 luni pe an. O epidemie de multeori este un rău fatal, inevitabil, dar tot de aşa de multe ori izbucnirea boalelor contagioase este datorită insuficienţei de care suferă serviciul medical şcolar. Medicii şcolari sunt consideraţi adeseori ca nişte organe accesorii, de o importanţă secundară în învăţământul de diferite grade. Lipsa de atenţie faţă de acest factor prejos al vieţii sociale este confirmată şi prin salariile derizorii cu cari figurează în statele de plată ale diferitelor aşezăminte de învăţământ. Şi astfel medicul şcolar e constrâns să-şi utilizeze timpul într'o direcţie din care poate să-şi asigure traiul. Şcoala rămâne pe planul al doilea. Vizita copiilor se face în pripă. Selecţionarea defectuoşilor rămâne un deziderat vag. Infirmităţile ascunse se accentuează prin eforturile impuse de exigenţele pedagogice, învăţământul suferă, rezultatele lasă de dorit. E un cerc vicios. Problema e prea importantă şi merită o atenţie mai mare decât cea acordată până acum. Inspecţia medicală a şcolarelor trebuie intensificată, medicul şcolar trebuie să păstreze un contact mai intim cu materialul omenesc fraged, îndreptat îngrijirii lui. Cadrele medicilor şcolari trebuie lărgite printr'o organizare nouă, care nu mai poate suferi întârziere. E vorba de forţa intelectuală şi creatoare de mâine a neamului nostru.

Sănătatea publică în Jugo-Slavia.

Când comentăm rostul instituţiunilor sanitare din ţările cari stau în fruntea civilizaţiei moderne şi când ne exprimăm dorinţa de a împrumuta din occident ne recomandă să nu forţăm pasul progresului. Dar neîncetătorii ar trebui să ştie că nu numai din occidentul îndepărtat putem să luăm pildă, ci şi dela vecinii imediaţi, pe cari e folositor să-i cunoaştem cu atât mai bine, cu cât prezintă mai multe analogii politice şi etnografice, rezultate dintr'un

război comun. Ne referim la Iugo-Slavia. Şi acolo tuberculoza omoară pe an 40—50 de locuitori din 10.000: Şi la ei această mortalitate este în raport invers cu prosperitatea materială a locuitorilor. Dar iugoslavii opun molimeii 32 de dispensarii antituberculoase, conduse de medici specialişti, iar în faţa boalelor venerice se înalţă 51 de dispensarii antiveneriene. Numărul nu e satisfăcător dar traduce un efort puternic. — Vorbeam de medicii şcolari. Ei bine, în Belgrad există 3 clinici şcolare, cari supraveghează 20.000 de elevi, aduşi la vizita medicală completă clasă cu clasă. Tot aici primesc îngrijiri şi învăţătorii iar medicii sunt secundaţi de surori de ocrotire în şcoală şi familie. Cele 18 dispensarii contra trachomului nu pledează destul de elocvent pentru solitudinea vecinilor noştri faţă de salubritatea publică? Pentru studiul şi combaterea paludismului există un institut propriu la Skoplie, iar la Zagreb şi la Belgrad se află câte un institut de medicină preventivă, care supraveghează situaţia sanitară a populaţiei şi examinează măsurile sociale ce trebuie luate. Propaganda se face cu mult avânt. Expoziţiunile privitoare la educaţia necesară pentru combaterea mortalităţii infantile sunt foarte frecventate. Iată exemple luate dela un stat cu un grad de civilizaţie vecin cu al nostru. Nu mă refer nici la Franţa, nici la America tocmai pentru a lipsi pe sceptici de un argument folosit contra tendinţelor amplificării instituţiunilor sanitare. Nu e rău să se mai ştie că în Iugo-Slavia brutarii, măcelarii şi bărbierii pentru a putea să-şi exercite profesia sunt datori să prezinte un certificat de sănătate şi să-şi facă analiza sângelui.

Medicina preventivă.

Catedra de igienă dela Facultatea de medicină din Paris şi-a schimbat titlul prin decret prezidenţial, numindu-se „catedră de igienă şi medicină preventivă“. O nouă dovadă, că noţiunea de prevenţiune câştigă zi de zi teren, eluipându-şi un loc cel puţin tot aşa de onorabil ca cel deţinut azi de medicina curativă.

Lupta anticancerosă.

Problemă veşnic actuală. Actualitatea se afirmă prin comentarea repetată a chestiunii la orice ocazie potrivită. Societăţile ştiinţifice medicale o aduc pe tapet fără întrerupere prin comunicări, conferinţe şi prin afişarea sistematică în ordinea de zi a congreselor de specialitate. Proximalul congres de obstetrică şi ginecologie, care va avea loc

La București dela 25—27 Octombrie, va aduce în discuție chestiunea înființării unui Institut național român pentru studiul și combaterea cancerului. E vorba de o instituție reclamată nu numai de un cerc de savanți, ci și de o adânc simțită plagă a populației, decimată în măsură din ce în ce mai mare.

Alcoolismul și accidentele muncii.

În al doilea ciclu de conferințe anunțate de „Societatea de mâine“ figurează și problema alcoolismului, din diferite puncte de vedere. Alcoolismul are o importantă latură economică. Problema e vastă, totuși putem încerca s'o sintetizăm în următoarele două observațiuni concise: 1. Carnegie plătește 10% mai mult muncitorilor abstenenți din industriile lui și 2. repararea accidentelor survenite în urma stării de ebrietate costă asigurările sociale cu 160% mai mult decât repararea numărului corăspunzător de accidente datorite altor cauze.

Dr Aurel Voina

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

O expoziție a „Astreii“.

Asociațiunea culturală dela Sibiu adresează un apel posesorilor de obiecte vechi de artă românească în vederea organizării unei expoziții de studiu. Expoziția se va deschide în ziua de 10 Octombrie în palatul din Sibiu al „Astreii“, cuprinzând cusături, broderii și alesături vechi; covoare orientale originale și vechi; scoarțe românești din toate ținuturile Regatului, cu preferință de dinaintea de 1850; icoane în stil bizantin, mai vechi de anul 1800; crestături și sculpturi țărănești în lemn. O sală este rezervată picturii românești moderne.

Scopul acestei expoziții este de domeniul științei. Inițiatorii ei urmăresc cunoașterea temeinică a evoluției artei românești, înfățișată prin lucrări caracteristice și de o deosebită valoare artistică și mai ales evidențierea originalității artei noastre față de arta orientală. Comparația se va putea face între exemplarele de veritabilă artă orientală și produsele naționale: între covoarele orientale și scoarțele românești, între broderiile orientale și broderiile românești, între icoanele bizantine și cele românești. În conferințe publice comparația se va face teoretic și științific.

Pentru întâia dată se pune în mod concret această problemă a originalității artei noastre vechi și în special a artei populare. Se știe de o influență bizantină de stil în arta noastră veche dar nu se cunoaște aportul original al sufletului românesc la acest împrumut din orient; se vorbește de originea orientală a artei noastre populare, dar nu s'a cercetat încă temeinic în ce măsură a fost transformat mai târziu motivul oriental, imprimându-se cu timpul un caracter specific național artei care înflorea pe pământul românesc.

Un nou imbold pentru această cercetare ne-a dat expoziția organizată în vară la Paris de Fundația Principele Carol și mutată acum de curând la Geneva. Specialiștii streini cari au vorbit de această

expoziție accentuau caracterul bizantin al artei noastre vechi, dar n'au putut desprinde din ea nota originală românească, fiindcă noi înșine n'am aflat-o încă pentru a o împărtăși apoi și streinilor.

Poate că timpul este prea scurt pentru pregătirea temeinică a expoziției dela Sibiu, ca ea să realizeze scopul inițiatorilor. Va fi însă un început care va da roade mai târziu, cu contribuția tuturor savanților noștri pricepuți în acest domeniu — și începutul trebuie făcut odată.

OPERA

Deschiderea stagiunii Operei

În jurul acestei instituții, de vreo doi ani încoace, s'au împletit violente discuții, indicând pe dl Popovici Beyreuth, directorul ei, ca pe capul tuturor rătățiilor. Înregistrând fidel reflexul social al instituțiilor noastre, noi nu ne vom amesteca în svonurile mărunte pe cari le răspândesc în jurul lor, mai adeseori, persoane interesate.

Lipsiți total de o astfel de instituție înainte de unire, despre o educație artistică la noi, în sensul adânc și cuprinzător al acestui cuvânt, nici că se poate vorbi. Cele câteva societăți corale înjghebate de un Dîma, Vidu s. a. au avut marea menire de a populariza muzica noastră, de a-i strecura farmecul în inimile noastre și de a-ne face să o iubim. Rareori am avut însă prilejuri de a ne apropia de marile și nesecatele izvoare de artă muzicală ale umanității. Opera noastră dela primele ei reprezentări ni le-a prezentat pe acestea în toată amploarea lor artistică; ea s'a strecurat după întâiul an de existență în inima societății clujene așa că cu greu s'ar mai putea lipsi astăzi de ea. Nivelul european al reprezentațiilor, corurile, montarea pieselor toate nu numai nouă ne-au făcut o distinsă educație artistică ci ele au făcut din opera clujană singura instituție într'adevăr apreciată și cercetată de minoritarii noștri. Iată deci că pe lângă rolul ei de educație artistică ea mai îndeplinește, în capitala Ardealului și o serioasă acțiune de romanizare. Incontestabil că nivelul ei european a fost susținut prin intensa activitate a celor dela conducerea ei. Micile neînțelegeri atât de inevitabile pentru capricioasa fire a artiștilor nu au stânjenit activitatea ei. Săliile încărcate de public ale stagiunii trecute o dovedesc îndeajuns aceasta.

Deschiderea stagiunii acesteia în 5 Oct. a fost o nouă confirmare a afirmațiilor noastre. Anumite versiuni cari circulau prin presa din capitală ne promiteau abia pe la începutul lunii Decembrie delicioase distracții atât de delicate. Aceste svonuri le-a spulberat într'un mod stălicuit reprezentația de Duminecă a „Trubadurului“. Aceiași soliști cari ne-au procurat momente de adevărată înălțare artistică în anul trecut (dl Apostolescu, dna Lia Pop), aceeași montare copioasă, aceleași coruri bine disciplinate (să le compare cei cari fac exerciții de ziaristică în presa din capitală cu cele dela Teatrul Maghiar!) au încununat și de astădată scena noastră.

TEATRU

Mica Ciocolatieră de P. Gavault, trad. de Sică Alexandrescu.

Paul Normand (Neamtzu-Ottonei) un timid, fără pretenții, cu prejudecăți de

ceea ce se numește în limbajul comun buna cuviință, și-a găsit idealul în fata șefului său de birou cu care vrea să ce căsătorească. Dar el trăește în Paris, unde viața-i plină de capricii, pe cari el le numește fatalități; prietenul său este pictorul Bedaride (A. Ghibericon) lipsit de talent dar nu și de oarecare spirit, boem aventurier cu mai multă îndrăzneală în fața vieții; iar întâmplarea îi scoate în drum pe d-soara Benjamine Lapistolle (Jeana Popovici-Voina), fica bogatului fabricant de ciocolată Lapistolle (Stănescu-Papa), cea mai capricioasă dintre fete. Ea îi răpește liniștea sufletească, îl face să-și piardă postul deodată cu logodnica, pe care o iubea acum dintr'un fel de datorie morală, iar la urmă îi cere mâna, cași Doris din „Prostul“ lui Fulda lui Iustus Heberling, cu care rolul nostru este înrudit sufletește. „Fatalitatea“ este ajutată întru îndeplinirea ei de pictorul Bedaride, care are rolul lui Scapin din cunoscuta comedie a lui Moliere.

Dacă subiectul acestei comedii „parisiene“ n'are nimic „special“, desfășurarea acțiunii este cu adevărat parisiiană, deși Paul Normand pare un naiv provincial cu principii de morală burgheză. Sau tocmai pentru aceea. Comedia e plină de contradicții, cari produc scene comice, dar distrug unitatea sufletească a personajilor. Autorul nu pare a fi fost preocupat prea mult de unitate de acțiune, ci mai ales de crearea comicului de situație în cât mai multe tablouri. Astfel actul patru se leagă cam greu de actul precedent, care ne lasă cu o îndoială asupra sfârșitului acestui conflict între două suflete cu totul deosebite unul de altul. deși știm că vor sfârși prin a se lua în căsătorie.

Nu lipsesc expresiile vulgare, cari nu vrem să le atribuim traducerii corecte a d-lui Alexandrescu, iar scena cu servitoarea care-și mărturisește plângând păcatul, declarând totuși că o a doua ocazie n'ar refuza-o, este trivială și n'are nici o legătură cu acțiunea principală. Ea a fost introdusă pentru un anumit efect. La noi cel puțin numai galeriei i-a plăcut.

D-na Popovici-Voina în rolul capricioasei Benjamine a avut o creație reușită. Plină de grație uneori și de furie alteori, cochetă cu măsură și cu o simplificare nepretențioasă a gesturilor, a întrupat desăvârșit această ființă de o extremă mobilitate sufletească. Sbuiciumul sufletească al umilului Paul Normand l-a purtat cu vrednicie dl. Neamtzu-Ottonei. Dl. Stănescu-Papa simpatică totdeauna. Dl. Ghibericon însă părea că nu și-a învățat bine rolul.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMANALE

TRĂIM DACĂ MUNCIM . . .

In satul care evocă nemuritoare urme de viață romană, Sarmisegetuza, în fapt de seară întreb pe un țaran bătrân însă cu ochii scânteietori și chipul iluminat de experiența și înțelepciunea vieții:

— Cum trăiți pe aici, moșule?

— Trăim, dacă muncim, domnule, însă anul acesta ne-a dat Dumnezeu și roadă bogată și toată lumea este mulțumită.

Las' că moșul acesta s'a achitat re-
pede și în mod desăvârșit și de alte
întrebări, însă răspunsul de mai sus
mă stăpânește și acum și-mi pune pro-
blema cea mare a muncii. „Trăim,
dacă muncim“, nu mai sunt trei cu-
vinte banale, ci o adevărată lozincă.
Munca este izvorul tuturor bucuriilor,
tuturor răsplătirilor acestei vieți. Ea
perfecționează omul în mod sigur și
neîncetat, dacă este făcută cu plan. A
organiza munca, pentru a să produci
maximul de rezultate cu minimul de
efort, trebuie să ne preocupe și în mod
individual, în biroul și casa noastră,
ca și în viața de stat. Dealtfel cine nu
este capabil a se disciplina însuși, nici
nu poate ridica pretenții de a disci-
plina pe alții și a îndrepta stările
publice . . . Vom trăi o viață cu atât
mai frumoasă și mai plină de idealism
și progres, cu cât vom ști să muncim
în mod mai sistematic, mai intens, mai
productiv. În România este foarte ac-
tuală problema și înțelepciunea seculară
a țaranului trebuie să ne fie un aver-
tism . . . „Trăim, dacă muncim“ —
Adevărul a fost rostit în ceasurile de
seară, când împotriva oboselii fizice in-
teligența omului are maximul de pă-
trundere și de concentrare . . . Ințe-
lepțiunea, cântecul, bunătatea, veselia,
concilianța sunt fructe ale înserării, vi-
ruinți ale spiritului . . .

HORIA TRANDAFIR

Moartea profesorului universitar Ion
Ursu. — S'a stins la Brașov între munții
lui pe cari i-a iubit atâtă, în puterea
vrăstei unul dintre învățații noștri, a cărui
gol în știința noastră universitară cu greu
va putea fi înlocuit. Titularul catedrei de
Istoria Românilor dela Universitatea din
București, a făcut parte din generația de
istorici cari, au primit din școala regreta-
tului Onciu spiritul științific care îm-
prumută cercetărilor noastre istorice o
haină mai europeană, mai apropiată de
sfârșitul veacului. Ultima monografie a
lui Ion Ursu asupra lui Ștefan cel Mare
epuizează toate izvoarele cari cuprind
ceva în legătură cu marele voevod, și e
pătrunsă, în același timp, de patriotismul
cald, plin de convingere în forțele nației,
pe care-l găsim în toată opera regreta-
tului dascăl. Acest patriotism zidit în
sufletul lui pe scrutarea obiectivă a per-
sonalității istorice a nației l-a purtat pe
Ion Ursu în cursul marelui războiu în

țările aliaților noștri unde prin graiul
viu și scrisul său cald și convingător a
adus reale contribuții cauzei românești.
Ion Ursu a ilustrat cu neobosită lui ac-
tivistitate și catedra de Istorie universală a
Universității clujene; semințe binecuvân-
tate din activitatea lui au încolțit și aici.
De aceea plângem în el nu numai pe
omul de știință ale cărui opere ni-l va
aminti totdeauna în cercetările noastre
istorice ci și pe dascălul al cărui glas
cald a lăsat amintiri neșterse în sufletele
noastre. Fie-i țărâna ușoară!

Problema locuinței. — O putem solu-
ționa ori nu? A fost dezbătută de către
numeroase asociațiuni, însă ne sbatem
în neputința de a găsi o astfel de soluție
care să inspire atât funcționării cât și
statului certitudinea că poate fi accep-
tată și înfăptuită. Care este cea mai bună
soluție? S'ar putea pune la cale un adev-
vărat plebiscit: cine știe poate că opinia
cea mai nimerită va fi emisă din cine
știe care colțisor ascuns al țării: înțelep-
ciunea n'a fost monopolizată de către
guverne ori titrați superiori . . . *Societatea
de mâine* este preocupată de problemă.
Loturile de improprietăre din toate ora-
șele României așteaptă constructorii edi-
ficiilor noi. S'ar crea adevărate cartiere
— podoabe ale orașelor. Funcționarea
ar respira mulțumită. Planul elaborat de
Societatea de mâine pentru a stănge
elementele complexe probleme îl ținem
sub discreție, el necesitând câteva luni
de pregătire pentru a pune în concor-
danță nevoile reale ale diferitelor regiuni.

Toți cei cari au de spus ceva referitor
la această problemă, pot să ne comu-
nice opiniile lor în formă de scrisoare
ori memoriu. Ii asigurăm că soluțiile lor
ajung în mâni competente și la timpul
oportun se va ține seamă de ele. Intreaga
corespondență să fie adresată redacției
Societatea de mâine.

O grevă semnificativă. — Instituția Asi-
gurărilor sociale comportă discuția unor
însemnate probleme de progres ale so-
cietății și statului. Stafificarea lor este o
greșală și se comit foarte multe abuzuri.
Am putea să dăm cazuri numeroase, dar
toată lumea le cunoaște. Nu este sufi-
cientă admiterea unui control muncito-
resc, sub formă de comisie consultativă,
ci este necesară restabilirea complexă
a autonomiei. Interesant este că medicii
caselor de asigurări muncitorești din
județul Hunedoara vor intra în grevă,
pentru că plata actuală de 1500 lei este
ridicolă. Să lăsăm pe înșiși muncitorii
să dispună de banii lor câștigați cu
imensă trudă și ei să facă angajamente.

Accidentele de cale ferată. — În timpu-
rile din urmă accidentele de cale ferată
se sporesc mereu atât la noi cât și în
streinătate. Starea de ebrietate a acaru-
lui, lipsa de vigilență a biroului de mișcare,
ridicarea șinelor de către mâinile crimi-
nale cari operează în contra ordinii so-
ciale, sunt motivele invocate de cele mai
multe ori, ca fiind factori determinanți
în provocarea celor mai multe accidente
de cale ferată. Aeroplane cad din sbor.
Someș-satul și Tecucii sunt mereu în
doliu. Fabricile străine sunt învinuite că
au furnizat un material inutilizabil țării
noastre. Se vorbește de afaceri verzoase.
Acuzațiuni dintre cele mai grave la a-

dresa factorilor conducători. Accidente
zilnice de automobil. Ciocniri zilnice se
înregistrează cu duimul reclamând a-
tâtea vieți omenești. Cauza: viteza prea
mare. În afară de motivele înșirate mai
sus, cauza trebuie să fie caută, și la
conducătorii diferitelor mijloace de loco-
moție, începând cu conducătorul loco-
motivei și până la șoferul de automobil.
Examenului medical nu i-se dă impor-
tanța cuvenită. Nu-i este azi nimănu
necunoscut că toți conducătorii mai sus
înșirați sunt examinați sub raportul apti-
tudinilor vizuale. Miopia, astigmatismul
și daltonismul formează un obstacol ab-
solut pentru meseriile mai sus indicate.
Nu i-se dă încă importanța cuvenită
sistemului nervos, organul principal de
care sunt în funcție toate actele noastre.
Știința maladiilor nervoase a făcut reale
progrese dispunând de diferite aparate
cari pot înregistra minuțios starea siste-
mului nervos și promptitudinea lui func-
țională. Un examen competent și repețit
la anumite intervale și ai fi menit să în-
lăture accidentele de cale ferată ca cele
de tristă amintire dela Vintileanca și
Amiens, ca să rămânem numai în nota
actualității, până la limita extremă a re-
lativității.

„Fundatiunea Gheorghe Dima“. — Din
inițiativa episcopului Nicolae al Clujului
instituit de credit și economii „Albina“
din Sibiu, a transpus la Cassa Consisto-
riului diecezan suma de 10,000 Lei,
pentru eternizarea numelui marelui com-
pozitor și artist Gheorghe Dima, capital
fundamental inițial.

Fundatiunea o va administra Consisto-
rul ortodox din Cluj și din venite va da
ajutoare elevilor și elevelor dela Conser-
vatorul din Cluj — lipsiți de mijloace.

Sperăm, că prietini și admiratorii
măestrului, vor contribui cu obolul lor,
ca să ajungă fundatiunea cel puțin la
100.000 Lei, ca să se poată inactiva și
să corespundă scopului pentru care s'a
intemeiat.

Daniile benevole se primesc și chi-
tează la cassa diecezană din Cluj.

**Un premiu de 10.000 franci francezi
pentru cea mai bună poezie.** — „L'alliance
nationale pour l'accroissement de la po-
pulation française“ organizează un con-
curs literar al cărui scop este recom-
penzarea celui mai bun poem care pre-
mărește familiile numeroase, bucuriile
familiares și necesitatea socială de a avea
cât mai mulți copii. În cercurile literare
franceze această premiere bine intențio-
nată de altfel, este comentată cu accente
similare aceluia cari se întâlnesc mai
recent și în coloanele ziarelor noastre
la adresa ministerului artelor pentru so-
lucitudinea față de arta dramatică origi-
nală. Cele trei adevăruri stabilite de
către Pinard, apostolul mișcării pentru
repopularea Franței sunt: a) În Franța
actualmente se află 1,500.000 de fete
tinere cari nu se vor mărita (din cauza
lipsei de bărbați); b) O femeie nu poate
fi bine decât în cazul când ea este mamă
și dacă e cu puțință încă înainte de a
împlini vârsta de 25 ani. c) Sterilitatea
este contra naturii, iar o legislație care
ar încuraja-o, ar fi neumană și imorală.

DR. AUREL NEGUȘ

avocat, București Calea Victoriei 190

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ - FINANCIARĂ

Datoriile interaliate. — Ne interesează mai puțin încercările de înțelegere ale Franței cu Anglia și America în chestia datoriilor de războiu, ne interesează deosebit de mult datoriile noastre. Până acum am fost păsuși, multă vreme s'a ventilat ideea unei radieri reciproce, de un timp însă ni se cere cu stăruință regularea datoriei. S'au uitat de mult recunoașterea că mica țară dela gurile Dunărei făcea, în marele războiu, un serviciu important Angliei și Franței strânse prea aproape de diviziile germane. Acum America își cere plata, Anglia și Franța strânse cu ușa de America cer și ele, și noi trebuie să ne gândim la plată. Ca un ecou al visului de iertare reciprocă, de curând un cuvânt al dlui Painlevé a fost rău înțeles. Mii de oameni și-au ridicat cu recunoștință și mândrie ochii către Franța. Cu recunoștință că ne ușura cu mult sarcinile noastre, cu mândrie că această recunoaștere a îndatoririi celor mai mari venea dela marea noastră prietenă, dela sora noastră mai mare, Franța. După prima impresie lucrurile s'au lămurit, și speranțele s'au potolit. Nu a fost nici un moment vorba de iertare, căci doar datorim Franței 100 miliarde franci, ci numai că ni se va cere regularea plății în tempo, dacă nu mai repede, în care și America va pretinde plăți Franței. Până atunci, rămânem cu veșnicele și intermirabilele memorii ale dlui Vintilă Brăteanu, prin care tot se dovedește, fără a convinge pe nimeni, că problema datoriilor e conexă cu problema reparațiilor, că nu putem plăti dacă nu ni se recunosc reparațiile la care credem că avem drept, dacă... Zădărnicia zădărniciilor, toate sunt zădărnici. Cui îi pasă de drepturile României, și mai ales de memoriile ministrului nostru de finanțe?

Congresul internațional de statistică. În 27 Septembrie s'a deschis în sala senatorială a Capitolului a 16-a sesiune a institutului internațional de statistică. Au luat parte un număr extraordinar de mare de delegați ai tuturor statelor. Aci este o recunoaștere generală a importanței statistice pentru organizarea și funcționarea vieții publice.

Expoziția zootehnică dela Timișoara. Ca crescători de vite din cele mai vechi timpuri avem și pasiunea acestei activități. Toate expozițiile noastre zootehnice au un succes deplin. Aceea de la Timișoara unde s'au îmbinat eforturile a trei națiuni conlocuitoare pe acest pământ, a avut un succes ce a ieșit din normal. Expoziția din Timișoara a fost vizitată de familia regală căreia i s'au făcut daruri frumoase și i s'a dat și un banchet oficial de către Primărie.

Măria Sa Regele a rostit cu acest prilej o frumoasă cuvântare pe care a terminat-o astfel:

„Sunt aci într'un post înaintat lângă graniță și vreau să reamintesc tuturor acelor cari sunt chemați să conducă destinele locale că numai cu blândețe și mult tact se poate aduce această unire sufletească ce o dorim și o voim și unii și alții din tot sufletul.

„Atât autoritățile militare cât și cele civile să nu uitați că trebuie să tratăm pe toți ca frați și să nu așteptăm să vi se întindă o mână frățiască de cât atunci

când înșiși întâi lucrând astfel, toți spre binele țării și tuturor populațiilor, care trăiesc la noi“

Datoria de războiu a României. Țara noastră datorează pentru arme, muniții, echipament și chiar alimente procurate în timpul războiului suma enormă de 85 miliarde și 300 milioane lei, din care 46 miliarde Franței (1100 mil. franci aur); 24 miliarde Angliei (24 mil. lire sterline); 9 miliarde 300 milioane Americii (45 milioane dolari); 6 miliarde Italiei (150 milioane lire aur).

America presează mai puternic asupra noastră. Italia a convenit ca datoria la ea să fie regulată după aceea a Franței. Și această din urmă țară încă va trebui să-și ceară până în sfârșit ce este al ei fiindcă stă și ea supt presiunea Angliei și Americii.

Datoria e mare însă posibilități de aranjament sunt. Numai politica noastră de struț și de așteptător de pomană, ne-a făcut să cerem mai de mult aranjarea ei pe un termen lung. Să fi făcut aceasta mai de mult, până acum am fi avut și credit extern și poate și o valută mai bună.

Dar n-am făcut așa, e timpul să facem de acum înainte.

Socoteală de negustor pe jos. Administrația căilor ferate a făcut socoteală că din cauza reducerilor pe căile ferate acordate cu prilejul diferitelor expoziții și congrese, a avut o pagubă de peste 30 milioane lei.

Ministerul de comunicație alarmat a luat dispoziție de a nu se mai acorda asemenea reduceri.

Dacă administrația căilor ferate se plânge că a păgubit 30 milioane, nu spune însă cât a încasat dela călătorii care s-au dus la acele expoziții și congrese. Prețul călătoriilor pe căile ferate este mare, astfel că nici un șterf din călătorii pe cari i-a transportat căile ferate nu și-ar fi părăsit locuința dacă nu ar fi fost reducerea care i-ar fi atras. Și atunci, dacă administrația căilor ferate nu ar fi avut paguba de 30 milioane, nu ar fi avut nici câștigul de o sută de milioane pe care l-a realizat.

Socoteală de negustor pe jos . . .

Monetăria statului. E singurul lucru care ne mai lipsea și se va înființa la București în toamna anului viitor. Va bate moneda de nichel, argint și aur, pentru schimbul mărunț. Comisiunea care se interesează de acest lucru — mă rog, noi avem comisiuni pentru toate lucrurile și mai ales pentru toate afacerile — a vizitat principalele monetării din Europa — ba bine că nu — a fost la Viena, Berlin, Anvers, Paris, Londra și se va mai duce.

Bani de hârtie avem toți și mai ales destui, bani de metal ne lipseau și făcuți de noi mai ales. De vre-o 60 ani am bătut bani tot în străinătate — doar dacă Banca Națională mai naționalistă și-a tipărit banii ei în țară — monetăria noastră veche de pe timpul fanarioților s-a năruit de bătrânețe și de uitare. Nu se putea să nu reluăm o veche industrie națională. Un fel de chitie de mărăgitar pe capul chelului.

Buletinul Astei.

Despărțământul Târgul-Mureș al „Astei“ adresează următorul apel:

Domnilor,

După marea reformă socială a împroprietăririi țaranului, care-i asigură independența materială, a venit timpul pentru o nouă reformă, aceea a împroprietăririi limbei și sentimentului național, în special pe aceste meleaguri, cari au avut mai mult de suferit pe urma trufiei dominației streine.

Vechiul nostru Așezământ de cultură a hotărât să-și alătore eforturile acelor ale oficialității, pentru a intensifica și a duce la bun sfârșit această operă națională.

Intențiunea noastră e, ca pe lângă conferințele ce le ținem pe sate, să răspândim cât mai larg cartea românească, înființând biblioteci populare și înființând premii pentru cei mai destoinici și mai devotați învățători români, cari pe lângă activitatea lor strict oficială, vor desvolta și o activitate națională, deschizând cursuri pentru adulți și analfabeți, în satele desnaționalizate.

Puterile noastre sunt prea slabe pentru opera ce ne-am propus a săvârși. — Facem deci un călduros apel la Dv. rugându-vă să binevoiți a ni da prețiosul Dv. obol pentru a duce această operă la bun sfârșit.

Ofranda Dv. bine-voiiți a o trimite pe adresa dlui Lucian Cioranu, secretarul Despărțământului nostru, Tg.-Mureș, Banca Națională a României.

Încrezători în bunele Dv. sentimente, vă rugăm Domnilor, a primi încredințarea sentimentelor noastre cele mai alese.

Tg.-Mureș, 30 Septembrie 1925.

Ion Bozdog,
președinte.

L. Cioranu,
secretar.

„Cartea Românească“ continuă a fi necurs cu premii pentru scrieri românești literare sau științifice.

Premiile ce se vor acorda pentru anul 1925 se ridică la suma de lei 155.000.

Prospecte detaliate cari copriind subiectele și condițiunile concursului, se trimit la cerere de direcțiunea „Cărții Românești“ Bulevardul Academiei, 3.

UN MONUMENT LUI
EMINESCU

Duminecă 11 Octombrie au loc mari serbări cu prilejul desvelirii monumentului poetului Mihail Eminescu, în Sănnicolaul-mare.

ASTRA

**Prima Fabrică Română de
Vagoane și Motoare S. A.**

Licența exclusivă de fabricațiune în România-
Mare pentru cazane moderne cu înaltă presiune

Cazane-Sectionale Sistem Gefia

pentru presiune de regim până la 32 Atm.

Pentru Oferte a se adresa :

Direcțiunii Generale

București, Strada Lascăr Catargiu Nr. 11.

Adresa telegrafică: Vagonastra. Scrisori: Căsuța poșt. 136

sau

Direcțiunii Azinelor din Arad.

Articole de modă pentru bărbați, mărunțișuri, ciorapi,
portelan și sticlărie, cărucioare pentru copii și jucării,
se pot afla în asortimentul cel mai mare și mai ieftin
în Magazinul nostru.

GRATIS

puteți avea **3500 Lei**, dacă veți cumpăra orice la

Magazin „Parisien” S. A.

Cluj, Calea Regele Ferdinand Nr. 12

deoarece Direcțiunea Magazinului Parisien S. A. a decis, ca să restituie cumpărătorilor săi o anumită cotă din venitul firmei și anume, în ziua de 25 a fiecărei luni

va trage la sorți în prezența notarului public 3 obiecte de valoare

puse la vedere publică în vitrina firmei și obiectul, ori contravaloarea acestuia, îl predă câștigătorului norocos. :::::

Bilete de loterie se vor da gratuit în magazinul nostru fiecărui cumpărător.

Intreprinderile Forestiere Române

SOCIETATE ANONIMĂ

Capital Social și Rezerve Lei 70,000.000

SEDIUL:

Cluj, Calea Regele Ferdinand No. 36.

UZINELE:

Valea-Drăganului gara Poieni, Coșnea gara Trotuș,
Leșnic halta Vețel, Cloșani.

Adresa telegrafică: „FORESTIERA” Telefon 11—50

Desfacerea mărfurilor se face prin Re prezent. Generală

„COMERTUL LEMNULUI” S. A.

Cluj, Regele Ferdinand No. 38.

Adresa teleg: „COLE” — Telefon 11—50

ARONSON

Mare casă de **expediție și transport**, cu legăturile cele mai sigure în țară și streinătate

Firmă veche de perfectă încredere

BRAȘOV, Piața Libertății

(casa veche a Sfatului orășenesc)

ARDEALUL S. A. INST. DE ARTE GRAFICE CLUJ

STRADA MEMORANDULUI No. 22.

Tipografia Ardealul

execută lucrări tipografice, imprimate,
cărți în cele mai bune și mai artistice
condițiuni tehnice.

Librăria Ardealul

este asortată cu ultimele cărți românești și streine, cu reviste și tot felul de rechizite școlare. Mare desfacere de cărți didactice. Depozit bogat în registre de contabilitate — Intelectuali vizitează des această librărie pentru a se pune la curent cu noutățile literare și științifice.

In atenția școalelor!

Mare depozit de cărți
școlare pentru școlile
primare și secundare la
Librăria Ardealul!

Adresa abonatului:

„LEBEDA“ S. A.
IN CLUJ, STR. IAȘILOR Nr. 14.

Prima fabrică română de
PLAPOME, saltele, vestminte de paț,
vată și pentru prelucrare de pene aran-
jată cu curent electric.

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.

CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

**Mare depozit de lămpi
și material electric!**

VÂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL

Magazin de încălțăminte

PETRE S. BACIU

București, Strada Academiei No. 16.

Se găsesc gata și comanda
se efectuează prompt.

GROMEN & HERBERT

CLUJ

Calea Regele Ferdinand No. 13.

Depozitul fabricii proprii!

Stofă de lână pt. costum bărb. à 1 m L 350
Stofă de lână p. cal. cost. bărb. à 1 m L 380
Stofă de pardesiu bărbătesc à m L 690
Covor fugător à 1 m L 48

Stofă de reverenți pentru preoții!

S'a început sezonul de toamnă și durează cât ține stocul!

Industria Sârmei s. A. Cluj

Produce: Fier de beton, Fier de cercuri, Fier comercial, Sârmă laminată, Sârmă trefilată în toate demenziunile și calitățile
Cuie toate demenziunile și specialitățile, Arcuri de mobilă, Agrafe de birou.

„METEOR“

fabrică de eternit S. A. Oșorhei

Eternit (plăci pentru învelitoare) de calitate cea mai bună, având și cei mai pricepuți lucrători pentru executat învelitoare (coperișur). **Cereți ofertă dela**

„FERARIA“ S. A. CLUJ

Calea Victoriei 29.

singura încredințată cu desfacerea produselor de mai sus.